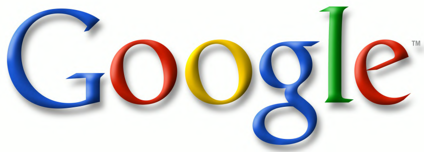

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

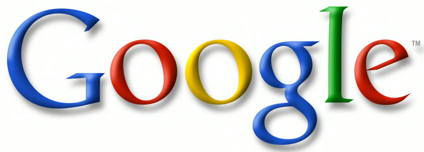
Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

Det här är en digital kopia av en bok som har bevarats i generationer på bibliotekens hyllor innan Google omsorgsfullt skannade in den. Det är en del av ett projekt för att göra all världens böcker möjliga att upptäcka på nätet.

Den har överlevt så länge att upphovsrätten har utgått och boken har blivit allmän egendom. En bok i allmän egendom är en bok som aldrig har varit belagd med upphovsrätt eller vars skyddstid har löpt ut. Huruvida en bok har blivit allmän egendom eller inte varierar från land till land. Sådana böcker är portar till det förflutna och representerar ett överflöd av historia, kultur och kunskap som många gånger är svårt att upptäcka.

Markeringar, noteringar och andra marginalanteckningar i den ursprungliga boken finns med i filen. Det är en påminnelse om bokens långa färd från förlaget till ett bibliotek och slutligen till dig.

Riktlinjer för användning

Google är stolt över att digitalisera böcker som har blivit allmän egendom i samarbete med bibliotek och göra dem tillgängliga för alla. Dessa böcker tillhör mänskligheten, och vi förvaltar bara kulturarvet. Men det här arbetet kostar mycket pengar, så för att vi ska kunna fortsätta att tillhandahålla denna resurs, har vi vidtagit åtgärder för att förhindra kommersiella företags missbruk. Vi har bland annat infört tekniska inskränkningar för automatiserade frågor.

Vi ber dig även att:

- Endast använda filerna utan ekonomisk vinning i åtanke
  Vi har tagit fram Google boksökning för att det ska användas av enskilda personer, och vi vill att du använder dessa filer för enskilt, ideellt bruk.
- Avstå från automatiska frågor
  Skicka inte automatiska frågor av något slag till Googles system. Om du forskar i maskinöversättning, textigenkänning eller andra områden där det är intressant att få tillgång till stora mängder text, ta då kontakt med oss. Vi ser gärna att material som är allmän egendom används för dessa syften och kan kanske hjälpa till om du har ytterligare behov.
- Bibehålla upphovsmärket
  Googles "vattenstämpel" som finns i varje fil är nödvändig för att informera allmänheten om det här projektet och att hjälpa dem att hitta ytterligare material på Google boksökning. Ta inte bort den.
- Håll dig på rätt sida om lagen
  Oavsett vad du gör ska du komma ihåg att du bär ansvaret för att se till att det du gör är lagligt. Förutsätt inte att en bok har blivit allmän egendom i andra länder bara för att vi tror att den har blivit det för läsare i USA. Huruvida en bok skyddas av upphovsrätt skiljer sig åt från land till land, och vi kan inte ge dig några råd om det är tillåtet att använda en viss bok på ett särskilt sätt. Förutsätt inte att en bok går att använda på vilket sätt som helst var som helst i världen bara för att den dyker upp i Google boksökning. Skadeståndet för upphovsrättsbrott kan vara mycket högt.

Om Google boksökning

Googles mål är att ordna världens information och göra den användbar och tillgänglig överallt. Google boksökning hjälper läsare att upptäcka världens böcker och författare och förläggare att nå nya målgrupper. Du kan söka igenom all text i den här boken på webben på följande länk `http://books.google.com/`

Stanford University Libraries
36105010294770

841.1
C 5533sv

841.1
C5533sv

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

ai 7188

OM BRUKET AF SUBJONCTIF

HOS

CHRESTIEN DE TROYES.

ETT BIDRAG TILL DET FRANSKA SPRÅKETS HISTORISKA GRAMMATIK.

AKADEMISK AFHANDLING,

SOM MED TILLSTÅND AF

VIDTBERÖMDA FILOSOFISKA FAKULTETENS I UPSALA HUMANISTISKA SEKTION

FÖR DEN FILOSOFISKA GRADENS ERHÅLLANDE

TILL OFFENTLIG GRANSKNING FRAMSTÄLLES

AF

THURE LEONARD SVENONIUS,
Fil. Licentiat af Norrlands landskap,

Å MINDRE GUSTAVIANSKA LÄROSALEN

TISDAGEN DEN 30 MARS 1880

P. V. T. F. M.

UPSALA 1880.
AKADEMISKA BOKTRYCKERIET,
ED. BERLING.

E

Digitized by Google

LIBRARY OF THE
LELAND STANFORD JR. UNIVERSITY.
a.46365
OCT 10 1900

Digitized by Google

Då vi länge hafva hyst den önskan att kunna i vår ringa mån på något sätt bidraga till ett så betydelsefullt arbete som framställningen af ett språks historiska grammatik utan tvifvel är, hafva vi varit tveksamma vid valet mellan tvenne alternativ. Den frågan har nemligen mera än en gång framstält sig för oss, hvilketdera vore för vårt ändamål, som är att lemna ett bidrag till det franska språkets syntax under det 12:te århundradet, gagneligare, att genom undersökningar inom flera skilda områden af nämda syntax meddela strödda notiser angående egenheter, som äro för det franska språket under nämda utvecklingsskede utmärkande, eller att vi inskränkte våra undersökningar till ett visst, mera specielt område och sålunda sattes i stånd att lemna en i någon mån fullständig tablå öfver språkets ståndpunkt inom detsamma. Vi hafva, såsom vi å titelbladet angifvit, stannat vid det senare, af nyss nämda skäl, äfvensom på grund af den vunna öfvertygelsen, att i allmänhet, det må gälla hvilken vetenskap som helst, en grundlig och i möjligaste mått uttömmande framställning af de lagar, som göra sig gällande inom ett, låt vara aldrig så specielt, enskildt gebit, länder vetenskapen till större fromma än mer eller mindre ofullständiga lösningar af mångfaldiga spridda och olikartade frågor. Vi vilja naturligtvis dermed icke hafva sagt, att den framställning, som vi nu gå att till allmänheten öfverlemna, är så grundlig och uttömmande, som ämnets vigt måhända hade for-

Digitized by Google

drat. Om vi blott lyckats åstadkomma ett arbete, som i någon mån motsvarar alla billiga anspråk på grundlighet och fullständighet, så skola vi anse oss rikligen lönade för vår möda.

Det torde förefalla, som hade vi, då frågan här gäller en detaljerad undersökning af vissa rent grammatiska lagar, gjort ett ganska dåligt val, då vi till föremål för vårt studium valt arbeten, författade i bunden stil. Vi medgifva äfven villigt, att detta varit å vår sida ett stort missgrepp, om vi haft valet fritt mellan prosaiska och versifierade arbeten. Så har emellertid icke varit fallet, då ju, såsom bekant, de få literära alster på prosa från denna tid, som blifvit åt efterverlden bevarade, äro i rent språkligt afseende af ett ganska underhaltigt värde. Att vi likväl valt denna epok af det franska språkets historia, har sitt skäl deruti, att det 12:te århundradet är för nämda språk alltför betydelsefullt, för att vi icke skulle anse det mödan värdt att, om ock under nyss antydda, mindre gynsamma omständigheter, göra någon sida af dess språk till föremål för våra undersökningar.

Att vi icke gjort något misslyckadt val, då vi grundat dessa undersökningar på det språk, hvarpå Chrestien de Troyes författade sina berömda dikter, och då vi således framhålla detta språk såsom mönster för hela tidehvarfvets ståndpunkt i detta hänseende, derom förvissa oss månge lärde mäns omdömen om denne skald, med hvilken det fornfranska språket i allmänhet anses hafva uppnått sin högsta grad af fulländning. Alla äro derom ense, att hans språk, ehuru skaldens, utmärker sig på samma gång genom skönhet och, hvad för oss är af större betydelse, grammatisk korrekthet och lagbundenhet [1]).

---

[1]) Angående Chrestien de Troyes' betydelse för det franska språket hänvisa vi för öfrigt till W. L. Holland, Chrestien von Troies, Tübingen 1854, s. 259 o ff.

Digitized by Google

De arbeten, på hvilka vi grundat vår framställning, äro följande: *Erec et Enide*, ed. Immanuel Bekker, le *Chevalier au Lyon*, ed. W. L. Holland, samt le *Chevalier de la Charrette*, ed. P. Tarbé.

Att en detaljerad undersökning, sådan som den vi företagit, mången gång är förenad med icke så obetydliga svårigheter, torde icke behöfva påpekas. Också äro vi långt ifrån att våga hoppas, det vi lyckats rädda oss från alla misstag och missuppfattningar af de enskildheter, hvilka under ämnets behandling framträdt. Väl hade vi kunnat undgå denna risk genom att under tystnad förbigå ett och annat mera svårförklarligt ställe, men detta hade varit i strid med vår plan, hvilken, såsom ofvan är sagdt, går ut på den största möjliga utförlighet. Vi hoppas nemligen, att vi äfven der, hvarest vi gjort oss skyldige till misstag och felaktigheter, åtminstone så till vida verkat i vetenskapens intresse, att vi riktat våra läsares uppmärksamhet på en och annan fråga, som möjligen ännu väntar på sin lösning.

Slutligen är det oss en kär pligt att till Herr Akad. Adjunkten P. A. Geijer frambära uttrycken af vår lifliga erkänsla för de goda råd och värdefulla upplysningar, med hvilka han under utarbetandet af det följande godhetsfullt varit oss behjelplig.

Digitized by Google

Digitized by Google

I benämningen subjonctif, såsom konjunktiven i franskan vanligen kallas, ligger antydt, att denna modus egentligen tillhör den underordnade satsen. Sådant är ock förhållandet med den latinska konjunktiven. Emellertid har denna i vissa fall inträngt äfven i den oberoende satsen, såsom bekant dels för att ersätta den grekiska optativen, dels ock för åtskilliga andra ändamål, t. ex. för att uttrycka en ovisshet, en mildrad befallning o. s. v. Denna konjunktivens användning är icke helt och hållet främmande för det franska språkets subjonctif, ehuru denna nyttjas vida sparsammare.

De fall, då Chrestien de Troyes nyttjar subjonctif i hufvudsatsen äro följande, bland hvilka dock finnas några, som måhända snarare borde upptagas under bisatserna:

1) *Subj. är uttryck för en önskan eller befallning.* Denna dess användning är mycket vanlig, ej mindre i det nuvarande än i det äldre språket. Af den rika mångfald af exempel, som vi hafva att tillgå, anföra vi följande:

> *Er. et En.:* v. 576 beax ostes, ne uos *poist* il mie; v. 1259 ne uos *ennuit* (= nyfr. ne vous déplaise); v. 4404 qui le porra avoir, si l'*ait;* v. 5620 et Dex, si come ie le desir, uos en *doint* a ioie uenir; v. 854 or, fait Erec, que Dex i *uaille;* v. 1203 mais ce me di, se Diex t'*ait,* coment as non; v. 2801 se Diex me *saut.*

Digitized by Google

Chev. au L.: v. 132 Ne uos *chaille* de l'ataine Monseignor Keu...; v. 613 La vostre leingue *soit* bonie...; v. 742 «Sire», fet il, or *aiez* pes; v. 1443 Et Dex li *doint* ancor changier; v. 1674 De vostre enor vos *resoveigne* Et de vostre grant gentillesce; v. 5044 Dex vos *saut*, bele, et si vos *ost* De cusancon et de pesance; v. 1560 se dex me *voie.*

Chev. de la Ch.: s. 49, r. 17 upfr. Ni *ait* mès nus qui s'entremete...; s. 60, r. 14 upfr. Malaïte *soit* la coustume Et celz avec, qui la meintienent.

Stundom inledas, såsom af de anförda ställena framgår, dylika satser af det ännu brukliga *que* eller af *se*. Egentligen äro de då icke längre oberoende satser, utan bisatser, till hvilka hufvudsatserna böra underförstås, men i likhet med de flesta grammatici upptaga vi dem här såsom ett slags hufvudsatser, hvilka antagit formen af elliptiska bisatser. För öfrigt torde man med full rätt kunna påstå, att alla satser med ifrågavarande betydelse, egentligen och strängt taget, icke äro annat än bisatser. De hvila neml. alla på underlaget af ett begrepp, som innebär en önskan, befallning o. d., ehuru den underordnade konjunktionen stundom saknas (jfr i latinet sådana uttryck som »velim existimes», »fac intelligam» o. s. v.).

2) *Subj. uttrycker ett medgifvande.* Vi hafva i de genomgångna arbetena endast funnit ett ställe, der subj. synes hafva denna betydelse.

Er. et En.: v. 6662 mais puisque faire le m'estuet, or *auiegne* qu'auenir puet, ne laisserai que ie ne die...

3) *Subj. nyttjas i hufvudsatser, som tillhöra hypotetiska satsfogningar.* Vi upptaga dem här, såsom man plägar göra, bland hufvudsatserna, men påminna på samma gång derom, att de blott i *formelt* afseende äro hufvudsatser, i *logiskt* afseende lika litet oberoende som några

Digitized by Google

bisatser, enär ju alltid innehållet uti en dylik sats är beroende af ett uttryckt eller underförstådt vilkor. Här är denna modus synnerligen vanlig i det äldre språket, såsom längre fram skall visas, då vi hafva för afsigt att något utförligare behandla detta slag af satsfogningar, enär subj. uti desamma spelar en synnerligen framstående roll.

Sin egentliga plats har, såsom redan är nämdt, subj. i

Bisatsen.

Vi göra här för öfverskådlighetens skull bruk af den vanliga satsindelningen och skilja mellan: substantiv-, adverbial- och adjektivsatser.

I. Substantivsatser.

Dessa satser låta ytterligare uppdela sig i subjekts- och objektssatser, och vilja vi alltså först undersöka, huru det i afseende på modus förhåller sig med

A) Subjektssatserna.

Vi finna här i afseende på modus i det närmaste samma konstruktionssätt som i det moderna språket. Subj. nyttjas alltså, då bisatsens innehåll framställes såsom något blott i tanken befintligt, icke verkligt. Det bisatsen inledande que jemte subj. motsvarar här icke mindre än de tre latinska konstruktionerna: infinitivus, *quod* med indicativus, *ut* med conjunctivus.

Vi hafva hållit före, att det kunde vara gagneligt att här upptaga en så fullständig förteckning som möjligt öfver de af oss påträffade uttryck, hvilka fordra subj. af subjektsbisatsens verb, och hafva vi antecknat följande, hvilka vi alltefter betydelsen ordna i tre grupper:

Digitized by Google

a) Uttryck med betydelsen det passar, är nödvändigt, möjligt, rätt, tid o. d.

avenant est: *Chev. au L.:* v. 3973 Voir ne seroit mie avenant, Que an pie ne *venist* la suer Mon seignor Gauvain.

Chev. de la Ch.: s. 11, r. 8 upfr. Ce ne seroit mie avenant Que nos après els n'*alissions*.

På båda de af oss påträffade ställena är, såsom synes, uttrycket förenadt med negation, men af de likbetydande uttryckens konstruktion med subj. sluta vi, att så konstrueras i allmänhet äfven detta.

ateint: (afiert): *Chev. au L.:* v. 4801 N'a moi n'ateint, n'a moi n'afiert, Que je desdire vos an *doive.*

covient: *Chev. au L.:* v. 1028 Mes il covient, que l'en l'*anpoint* Si, qu'el poing soit la pierre anclose; v. 6423 Biax sire, or me covient, Que je *face* vostre talent.

droiz est: *Er. et En.:* v. 840 car bien est droiz que ceste damoisele l'*ait;* v. 2805 et por ce est droiz que ie *aille* faire la premiere bataille.

Chev. au L.: v. 77 S'est droiz, que ma dame le *cuit*...; v. 2266 Et neporquant s'est il bien droiz, Qu'an le vos *pardoint* ceste foiz.

Chev. de la Ch.: s. 23, r. 4 nfr. Donc est il droit que je m'*envoise* Au pont de l'espee sanz noise; s. 124, r. 6 nfr. Por ce est droiz que je m'*envoise*...

estuet: *Er. et En.:* v. 4624 moi meisme estuet que i'en *praigne* la ueniance de mon forfaire.

Chev. de la Ch.: s. 6, r. 9 nfr. Dame, fit il, sanz nul respist Estuet qu'avec lui en *ailliez*; s. 10, r. 16 upfr. Qu'il estuet par force qu'elle *aut* Quez part qu'il vouldra.

Digitized by Google

Ind. finna vi undantagsvis på ett ställe i sistnämda dikt. Vi tillskrifva rimmet denna afvikelse från den vanliga konstruktionen:

s. 33, r. 13 nfr. Tant qu'il estuet qu'il s'en *recort.*

mestiers est: *Chev. au L.:* v. 3032 Mestiers li est, qu'aide *truisse*, Qui li aist et qui l'enmaint.

Chev. de la Ch.: s. 184, r. 17 nfr. Gauvains voit que mestier n'i a rien nule, qu'en dire li *sache.*

mieuz est: *Er. et En.:* v. 3404 mieuz est assez qu'ele li *mente* que ses sires fust depeciez.

Chev. au L.: v. 3735 Que mialz est, que je seule *muire*, que je les veisse deduire de vostre mort; v. 3740 S'est mialz, que vos *remaingniez* vis, Que nos fussiens mort andui.

Chev. de la Ch.: s. 149, r. 2 upfr. Car s'il disoit qu'il le seust, Meuz li vaudroit que il *eust* Les eus très ou le col brisié.

Vi anmärka, att på alla dessa ställen förekommer blott ett que i stället för två, af hvilka det förra vore lat. »quam», det senare »quod». Flera liknande exempel anföras af A. Tobler, »Bruchstück aus dem Chevalier au Lyon», sid. 14. Detta konstruktionssätt är dock icke uteslutande inskränkt till fornspråket, ehuru det alltmera kommit ur bruk. Ännu på 1600-talet finna vi detsamma användt af Madame de Sévigné.

monte: *Chev. au L.:* v. 1673 A si haute dame ne monte, que duel si longuement *mainteigne.* Blott på detta ställe.

peut estre (= il se peut): *Er. et En.:* v. 413 ne se pot qu'ele *peust* son examplaire en nule guise contrefaire; v. 6157 si li diroit de son afaire et de son estre et enquerroit s'il pooit estre qu'ele dou suen li *redeist.*

Digitized by Google

Chev. au L.: v. 3838 Ce ne porroit estre a nul fuer, Que je duel feire vos *veïsse* Ne rien a mon cuer n'an *meïsse.*

Chev. de la Ch.: s. 97, r. 2 nfr. Mès ne puet estre qu'il la *face.*

Vi beklaga, att vi icke påträffat något enda ställe, der *peut estre* står i affirmativt påstående sats.

plest (= siet): *Chev. au L.:* v. 3641 Sire, nel vos celerai plus, Des qu'il vos plest, que jel vos *die*; v. 3714 Ja deu ne place, que l'en por moi nul mal vos *face;* v. 5402 Et font sanblant, que molt lor *pleise,* Qu'il *soit* herbergiez...; v. 5542 Que molt me plest et molt me siet, S'il onques puet, que il vos *griet*;

Chev. de la Ch.: s. 70, r. 9 nfr. Mes lui ne plest ne atalente Qu'uns d'eus s'en *aut* avec lui; s. 115, r. 15 upfr. Moi certes est il molt plesanz, Que je *aille* lonc duel fesant.

raisons est: *Er. et En.:* v. 4659 bien est raison que duel *aiez;* v. 6030 raisons fu qu'il *remainsisse.*

Såsom undantag betrakta vi den ind., som förekommer i samma dikt v. 10 que raisons est que totes uoies *doit* chascuns penser. Det synes oss emellertid sannolikt, att här det modala hjelpverbet utgör ett slags ersättning för subjonctif. Denna förmodan synes vinna stöd af ett annat ställe i dikten, v. 1786 ce apartient à leal roi, que il *doit* maintenir la loi (der vi antaga att doit maintenir står i st. f. *maintieigne*). Uttrycket förekommer, så vidt vi kunnat finna, icke i någon af de båda andra af oss granskade dikterna.

tarde (est tart): *Er. et En.:* v. 1471 car a merueilles li est tart que à la cort le roi *uenist,* de s'auenture *s'esioist*; v. 5678 molt li est tart qu'il *saiche* et *uoie* et *conoisse* dont il sont tuit en tel angoisse; v. 6237 et lui fu tart que ie m'en *uenisse* auec lui o. s. v.

Digitized by Google

Chev. au L.: v. 4187 Tantost mes sire Yvains li passe, Cui tarde, qu'il s'an *soit* partiz; v. 4336 Et lui est molt tart, qu'il *voie* Des ialz celi, que ses cuers voit m. fl. ställen.

Chev. de la Ch.: s. 119, r. 10 nfr. Et molt est la Reïne tart Que sa joie et ses amis *viegne*; s. 120 r. 8 upfr. Tart li est que son desirrier *voie*...

Samma betydelse som nyss föregående hafva de en gång förekommande uttrycken

demore och **delaie:** *Chev. de la Ch.:* s. 184, r. 11 nfr. Car molt li delaie et demore, Qu'aquitez *seit* et paiez.

tens est förekommer likaledes blott på ett ställe:

Er. et En.: v. 5552 des or est tens que ie *die* quanque ie pens.

Motsvarande det moderna språkets »ne pas manquer» med infinitiv förekommer på ett par ställen uttrycket *ne faillir*, konstrueradt med subjektssats och subjonctif.

Er. et En.: v. 4206 li entraiz ert de tel vertu... que ia plaie qui en fust ointe... ne fausist qu'en une semainne ne *fust* tote garie et sainne (= que ia ne fausist que plaie... ne *fust* o. s. v.).

Chev. de la Ch.: s. 111, r. 9 nfr. Car onques riens... que nul mestier m'eust, Ne me failli nule fiée Que ne me *fust* apareilliée...

b) Uttryck med betydelsen det synes, tyckes o. d.

Här synes språkbruket ännu icke vara lika bestämdt. Somliga af de likbetydande uttrycken stå nemligen med ind., andra taga företrädesvis subjonctif. De senare synas dock vara till antalet betydligt öfvervägande, alldenstund, såvidt de af oss granskade texterna gifva vid handen, endast

paraître står med ind., såsom synes af följande ställen i

Chev. au L.: v. 2183 Bien pert, que ce *fu* apres vin;

Digitized by Google

v. 5890 Bien i pert, que mialz ne *puet* feire m. fl. ställen.

De öfriga af Chrestien de Troyes nyttjade uttryck med ifrågavarande betydelse äro: *sembler* (asembler, resembler), *est vis* (avis). Dessa förekomma regelbundet med subj., hvarvid med afseende på *il semble* är att märka, att den numera gällande regeln, att detta uttryck fordrar subj. endast då intet dativobjekt är uttryckt, ännu icke förefinnes. Vi anföra några ställen ur

Chev. de la Ch.: s. 10, r. 12 nfr. Qu'il li semble bien qu'il li *afière*; s. 27, r. 5 upfr. Qu'il li semble que toute hors Si *traie* la cuisse dou cors; s. 75, r. 5 upfr. Bien sembloit que ce *fust* cuens; s. 156, r. 15 upfr. Que semble qu'il en *isse* .I. cois.

Hvad beträffar detta verbs sammansättningar, äro desse på de ställen, der de förekomma, förenade med negation, hvadan vi endast på grund af analogi kunna antaga, att konstruktionen efter dessa i allmänhet är densamma som efter det enkla sembler.

Vi anförde till sist *est avis*, på hvilket vi lemna några exempel:

Er. et En.: v. 3698 que des quatre piez ere avis que tuit *fussent* de feu empris.

Chev. au L.: v. 3505 qu'il li est vis, Qu'il *ait* son boen seignor ocis.

Chev. de la Ch.: s. 120, r. 6 upfr. Vis li est qu'il *doie* voler, Tant l'ot fet sa joie legier.

Ett undantag erbjuder

Chev. au L.: v. 3583 Qu'il m'est avis, que vos *poez* Aler quel part, que voz volez.

c) Uttryck, hvilka utsäga sanningen eller verkligheten af bisatsens innehåll, det är sant, visst o. d. samt verben *avenir* och *encontrer* i betydelsen »hända».

Digitized by Google

Här nyttjas helt naturligt, likasom i det moderna språket, ind., *då hufvudsatsen har affirmativt påstående form:*

Er. et En.: v. 2475 qu'il li auint par mescheance que ele *dist* une parole; v. 6222 et si auint qu'avec aus un soudoiers *uint* o. s. v.

Chev. au L.: v. 3642 Voirs est, que je ne me *fains*mie De vos eidier an boene foi, m. fl. ställen.

Till och med efter frågande hufvudsats uppträder på två ställen nyssnämda modus:

Chev. de la Ch.: s. 4, r. 11 upfr. Est-il voirs qu'aler en *volez*, Seneschaux?; s. 112, r. 13 upfr. Mes est ce voirs que il me dit Qu'ele *a* vers vos si grant coroux...?

För öfrigt följes i afseende på konstruktionen efter dessa uttryck den i moderna språket gällande regeln, att, då den sats, hvari de stå, har *nekande*, *frågande* eller *vilkorlig form*, den af desamma beroende bisatsens verb står i subj., alldenstund ju icke längre utsäges någon verklighet, utan på sin höjd en tänkt möjlighet. Några få exempel må åberopas såsom stöd härför:

Er. et En.: v. 5761 se ce auient qu'ele i *soit* mise...; v. 5974 mais se il m'est si encontré que pires de moi m'*ait* outré...; v. 6479 mais duelx de roi n'est mie genz, n'à roi n'auient qu'il *face* duel.

Chev. au L.: v. 1515 N'ainz mes ne cuit, qu'il avenist, que nus hom... *Amast* an si fole meniere; v. 6093 Ou s'il avient par aventure, Qu'il li *ait* fet nule leidure...

Chev. de la Ch.: s. 93, r. 4 upfr. N'onc mes n'avint ne n'avendra Que nus tel hardement *feist*...

Undantagsvis träffas ind. efter nekande hufvudsats:

Chev. de la Ch.: Onques encor ne li avint Cune foiz merci li *véait.*

Digitized by Google

Efter uttryck sådana som *il est honteux*, *c'est dommage* o. d., hvilka ju alltid innebära en reflexion hos den talande, fordrar helt naturligt det moderna språkbruket subjonctif. Liknande uttryck förekomma, såvidt vi kunnat finna, endast på ett par ställen, men äro här åtföljda af indicativus. Utan att vilja åt dessa ställen inrymma någon slags rättighet att gälla såsom regel, anföra vi desamma såsom rätt egendomliga:

Er. et En. v. 896 mout est grant honte et grant laidure que ceste bataille tant *dure;* v. 2535 que grant damages est de uos qu'*auiez* armes entrelessiez.

Särskildt anmärkningsvärd synes oss den konstruktion, som på flera ställen förekommer efter uttrycket *a* (par) *pou* eller *petit que*. Eget nog står den af detta uttryck beroende bisatsens verb öfverallt i *ind.*, då deremot det motsvarande uttrycket *il s'en faut peu* i nyfranskan lika regelbundet fordrar subjonctif.

Er. et En. v. 3701 à pou que de son palefroi ne *chei* ius pasmee et vainne; v. 3792 à pou de duel ne *forsenoit* m. fl.

Chev. au L. v. 1149 Mes de duel feire estoit si fole, Qu'a po, qu'ele ne s'*ocioit*; v. 4117 Par po, que li preudom n'*enrage*; v. 6531 Li mur croslent et la torz tranble Si, que par po, qu'ele ne *verse* m. fl. ställen.

Chev. de la Ch. s. 109, r. 3 upfr. A poi que au pié ne l'*enchiet* Lancelot; s. 188, r. 16 nfr. Que tant a duel et ire et rage, Qu'à bien petit qu'il n'*enrage*.

Att konjunktionen *que* här kan bortfalla, visar det ena af de ur Er. et En. anförda ställena.

I öfverensstämmelse med det nyfranska språkbruket finna vi deremot öfverallt den enkla negationen.

Digitized by Google

Vi anföra såsom en egenhet den *ind.*, som förekommer efter verben *poiser* och *grever:*

Chev. de la Ch. v. 117, r. 14 upfr. Ce poise lui qu'en le *gardoit*; s. 123, r. 4 upfr. Mès ce mie ne li greva, Qu'il ne *luisoit* lune n'estoile, N'en la meson n'avoit chandoile.

En för fornspråket egendomlig form för subjektssatser möter oss på ett ställe i

Er. et En. v. 2746 et ce que ie uos uoi plorer, me fait grant duel et grant ennui.

Här finna vi neml. subjektssatsen genom ett determinativt *ce* ansluta sig till hufvudsatsen. Detta *ce* har således här samma funktion som det numera i förening med prepositionen *de* har i och för vissa slag af *objektssatser*. Ind. *uoi* förklara vi följaktligen på grund af detta *ce*, som förlänar åt bisatsens innehåll betydelsen af någonting verkligt.

Till sist antyda vi det numera åtminstone ovanliga konstruktionssätt, som vi funnit efter vissa opersonliga uttryck, betecknande sinnesrörelse. För detta konstruktionssätt vilja vi längre fram närmare redogöra i sammanhang med de af likbetydande uttryck beroende objektssatserna.

B) Objektssatser.

Äfven för dessa gälla på några afvikelser när med afseende på modus samma lagar som i nyfranskan. Vi finna alltså subj. i följande tre fall:

1) Efter alla verb och uttryck, som låta hänföra sig till begreppet *vilja*, således med betydelsen af en önskan, befallning, bön, tillåtelse, eller med andra ord, så ofta som bisatsens innehåll utgör föremålet för ett sträfvande eller bemödande hos subjektet i hufvudsatsen, i hvilket fall ju detta innehåll alltid blir någonting overkligt, någonting

Digitized by Google

endast i föreställningen närvarande, således endast ett *föreställdt* verkligt.

Vi upptaga här en i möjligaste måtto fullständig förteckning öfver de hit hörande verb och uttryck, som vi påträffat:

amer: förekommer i denna ställning blott en gång, och då i förening med »mieuz», hvarvid konstruktionen är densamma som i det moderna språket:

Er. et En.: v. 3320 mieuz ameroie, ie *fusse* à nestre ou en un feu d'espine arse ... que *i'eusse* de riens fausse vers mon seignor. Här, likasom i många af de i det följande upptagna exemplen, är efter latinsk förebild den eljes vanliga konjuktionen *que* utelemnad, en inom de romanska språken icke ovanlig företeelse, som i franskan fortfor ända till 15:de århundradet[1].

apeler i bet. »prier» förekommer på ett ställe:

Er. et En.: v. 5410 de l'auenture uos apel que seulement le non me *dites*. Med afseende på detta *dites* gäller den i fornspråket någon gång påträffade annakolutiska konstruktionen med impér. i st. för subj. i en af *que* inledd, af ett verbum voluntatis beroende objektssats[2].

Att denna företeelse icke står ensam i det äldre franska språket, derom vittna våra gamla landskapslagar, uti hvilka en analog konstruktion en och annan gång uppträder (jfr Rydqvist, Svenska språkets lagar, I. s. 93).

atendre: *Er. et En.:* v. 5221 sire, or ne uuil plus atendre que ie ne m'en *aille* en ma terre. Efter detta verb motsvarar bisatsen ofta en temporalsats och har verbet i subj. såväl i äldre som nyare franska[3].

[1]) Diez III, s. 342.

[2]) Gröbers Zeitschr. für rom. Philologie, I. 1, Vermischte Beiträge zur Gramm. des Französischen, A. Tobler, s. 14.

[3]) Mätzner s. 389.

Digitized by Google

Chev. au L. v. 6584 Car il n'a gent an mon ostel, An cui ge aie nule atendue (= atende), Que ja par Aus *soit* desfandue La fontainne ne li perrons.

amonester: *Chev. de la Ch.* s. 81 r. 1 upfr. De l'autre part li amoneste, Qu'inelement li *treint* la teste, Ne plus ne *croie* sa parole.

chastier med bet. »donner des avis» förekommer på två ställen:

Er. et En.: v. 3504 molt ua chastiant . . . Enide qu'ele tant hardie ne *soit.*

Chev. de la Ch.: s. 14, r. 8 nfr. i förening med det likbetydande «enseigner»: Si la chastie, si l'enseigne Que riens ne *face* ne *n'enpreigne,* Dont il ait honte ne reproche.

conseillier: *Er. et En.:* v. 4097 et se conseille à un des uallez en l'oreille que tost *aille* dire le roi.

Chev. au L.: v. 4424 Mes je te consoil, que tu *faces* La dameisele clamer quite.

Chev. de la Ch.: s. 157, r. 12 nfr. Si le va tantost conseillier Qu'encor au noanz le *face.* — Uttrycket förekommer i denna ställning endast på nyss anförda ställen.

consentir: *Er. et En.:* v. 3262 et prie li qu'il li consente que de lui ses gages *repraigne.* Blott på detta ställe.

commander: *Er. et En.:* v. 712 puis commande c'on li *ameint* son cheval, et l'en li amainne; v. 1412 puis comanda à un seriant qu'en l'estable lez son destrier *alast* le palefroi lier; v. 3064 si li commande que tost *aille* et de parler à lui se *tieyne* m. fl. likartade ställen.

Chev. de la Ch.: s. 14, r. 2 nfr. i förening med det likbetydande «semondre»: Mès amors est el cuer enclose, Qui li comande et semont Que tost sor la

Digitized by Google

charete *mont;* s. 111, r. 2 nfr. si lor commandoit Que sor mes plaies me *meissent.*

cure avoir: *Chev. de la Ch.:* s. 162, r. 9 nfr. Qu'il n'a cure qu'en le *conoisse.* Uttrycket förekommer endast på detta ställe, och, såsom man finner, förenadt med negation.

créanter: (= promettre): *Chev. de la Ch.:* s. 27, r. 18 — Et je te créant liaument Que je ne *guenche* ne ne *fuie.*

demander: *Er. et En.:* blott på ett ställe: v. 543 donc li demande qu'il li *die.*

Chev. de la Ch.: s. 105, r. 5 upfr. Ne por ce ne l'demant je mie Qu'il m'en *poist,* mès qu'il ne *l'ocie* Lancelot . . .

dire: *Er. et En.:* v. 197 et dites li qu'il *uiegne* à moi et non *laist* mie; v. 6320 'seigneurs' fait il, à toz uos di qu'il n'i *ait* un seul si hardi; v. 4097 et se conseille á un des uallez en l'oreille que tost aille dire le roi que il *praigne* prochain conroi de ses tres destendre et abatre, et *uiegne* trois liues ou quatre v. 6500 li rois li dist que tost *s'atort* m. fl. ställen.

Chev. au L.: v. 1834 mes dites li, Que demain au soir *resoit* ci et *voist* plus tost; v. 3784 Si li dient, que, s'il li plest, son lyon a la porte *lest.*

Chev. de la Ch.: s. 9, r. 3 nfr. Et cil lor dit que sanz demeure *Facent* une letière seure, *Mestent* le chevalier blecié; s. 14, r. 10 nfr, Mès raison, qui d'amor se part, Li dit que de monter se *gart;* s. 58, r. 4 upfr. Lors li dist cele qu'il li *doint* Congié.

Afvikande synes conditionnel vara nyttjad på ett par ställen:

Chev. au L.: v. 669 Et dit, que avoec lui *iroient* Tuit cil qui aler i voldroient.

Er. et En.: v. 1441 mais il dist que nus n'i *iroit.*

Digitized by Google

Meningen synes neml. fordra, att äfven här *dire* har betydelsen af en tillsägelse.

doner med bet. «permettre»: *Er. et En.:* v. 627 se dex done que ie m'en *aille* à tout l'onor de la bataille. Blott på detta ställe.

Chev. au L.: v. 1691 Et ce doint dex, que il vos *pleise* . . ., v. 5416 Or doint dex, que trop ne li *cost* ceste losenge et cist servise.

Chev. de la Ch.: s. 7, r. 7 nfr. Dex, donez moi que il m'*atende;* s. 177, r. 15 upfr. Et Dex doint que vos le *truissiez.*

desirranz estre: *Chev. de la Ch.:* s. 116, r. 17 nfr. Tant sui desirranz que je l'*aie.* Uttrycket finna vi blott på detta ställe.

deviser (= décider): *Chev. de la Ch.:* s. 108 r. 7 upfr. Là devisent que ele *soit.* Vi jemföra detta ställe med raden 5 samma sida. Et devisent que à la cort Le Roi Artu *iert* la bataille. Att verbet i båda fallen har samma betydelse, inses lätt.

destiner i förening med »orer»: *Chev. au L.:* v. 5793 Et si li orent et destinent, Que dex li *doint* joie et sante. Blott på detta ställe.

enseigner: *Chev. au L.:* v. 3 La cui proesce nos enseigne, que nos *soiens* preu et cortois.

envie avoir: *Chev. de la Ch.:* s. 55 r. 2 nfr. Or ai si grant envie Que je *seusse* vostre non. Uttrycket finna vi ingenstädes i de båda andra dikterna.

escrier: *Chev. de la Ch.* s. 25 r. 11 upfr. Cil li escrie que il *ost* Loing dou gué. Detsamma gäller om detta utttryck som om det föregående.

loer (= persuader, conseiller): *Er. et En.* på ett ställe: v. 3989 par bone foi le uos lo gié, que uos en *ueingniez* auec moi.

Digitized by Google

Chev. au L. två gånger: v. 2101 Loez li tuit, que seignor *praingne,* Einz que la costume remaingne; v. 4413 Mes je li lo, qu'il s'an *retort* Eincois, que a noauz li tort.

Chev. de la Ch. erbjuder intet exempel.

menacier förekommer med subj. på ett ställe:

Er. et En.: v. 2903 et si la prent à menacier qu'ele ne *soit* tant hardie. Här är tydligen verbets betydelse «défendre avec des menaces», hvadan bruket af subj. är lätt förklarligt.

mander: *Chev. au L.:* 2769 Ma dame, ainz te mande par moi, Que james vers li ne *reveignes,* Ne son anel plus ne *reteignes;* v. 2772 Par moi . . . Te mande, que tu li *envoiz.*

mestier avoir: *Chev. de la Ch.:* s. 66, r. 2 nfr. Or avroie je grant mestier Que vos me *venissiez* aidier. Blott på detta ställe.

orer: *Er. et En.:* v. 887 uers deus ses mains tendre, et orer qu'il *doint* l'onor de la bataille celui qui o. s. v. För öfrigt finnes icke uttrycket i denna dikt.

Chev. au L.: på ett förut under «destiner» citeradt ställe.

otroier: (= accorder, permettre) förekommer en gång i

Chev. de la Ch.: s. 47, r. 5 nfr. Et cil otroia que l'en l'*arde.*

plevir med bet. «promettre» förekommer på ett par ställen och då med vexlande modus:

Chev. de la Ch.: s. 27, r. 13 nfr. och följ.: Je vueil que tu la (= ta foi) me plevisses Que tu ne *fuies* ne *guenchisses,* et que tu ne mi *toucheras,* Ne vers moi ne t'*aprocheras,* Tant que tu me voies monté.

Er. et En.: v. 6028 et dist que pleui li auoie que iames de ceanz n'*istroie* tant que . . .

Digitized by Google

prier: *Er. et En.* v. 1272 encor uos pri que uos *ueigniez* à moi herbergier; v. 2275 Congié li done, et se li prie, au plus tost qu'il porra *retort:* v. 3894 mais itant seulement uos pri, que se nuns besoing me croissoit . . . adonc ne m'*oblesiez* mie; v. 4658 'dame' fait il, por deu uos pri, de uos meisme *aiez* merci. Här kan «aiez» lika väl vara impératif och följaktligen satserna af hvarandra grammatiskt oberoende.

Chev. au L. v. 137 Comander vos vuel et prier Que ja n'en *aiez* au cuer ire Ne por lui ne *lessiez* a dire Chose . . .; v. 6170 Et tuit le roi proier an vienent, Que maugre l'ainznee seror *Doint* . . .

Chev. de la Ch. s. 5, r. 15 nfr. Kès li prie qu'ele s'en *liet;* s. 12, r. 13 nfr. Or vos proieroie . . . Que vos ou à prest ou à don, Le quelque soit, me *prestissoiz* [1]); s. 29, r. 15 upfr. si li prie Que, s'il li plet, qu'il ne l'*ocie.* Vi hafva förut sett, hurusom endast ett *que* stundom nyttjas der man skulle väntat sig två (s. 5). Vi finna här ett motsatt, i fornspråket icke så sällsynt förhållande, att neml. efter en mellansats konjunktionen upprepas [2]). På ett ställe i denna dikt finna vi *reprier* (= prier encore, Bartsch): s. 98, r. 11 nfr. Et autresi cil dou païs Reprioient por lor seignor, Que Dex la victoire et l'onor De la bataille l'en *donast.*

Vi böra måhända med afseende på detta verb påpeka, att det mycket ofta finnes koordineradt med verb, som uttrycka befallning o. d. Så förenade synas de vara ett uttryck för en mildrad befallning. Några exempel skola visa detta.

---

[1]) Burguy sidd. 239 och 241; Diez s. 228.

[2]) Diez, 4:de upl. III, s. 342, noten; Tobler, Bruchst. s. 14.

Er. et En. v. 1637 et s'a proié et commandé qu'il *soit* donez por l'amor dé; v. 4081 la royne et li rois uos mande saluz, et proie et commande qu'auec aus uos *ueingniez* deduire.

Chev. au L. v. 1306 Mes la dameisele li prie Et loe et comande et chastie Come gentix et deboneire, Qu'il se *gart* de folie feire.

Chev. de la Ch. s. 90, r. 18 upfr. je te lo et prie qu'en pès *soies* o. s. v.

promettre förekommer en gång i Chev. de la Ch. s. 21 r. 8 nfr. je vos en promet à devise Que me *meste* en votre servise, Quant vos plera, tot mon pooir.

querre (= requerre) (= enquerre) förekommer dels ensamt, dels i förening med subst. congié, hvilket äfven gäller om dess sammansättningar:

Er. et En.: v. 4651 si li commence à enquerre dou cheualier, qu'ele li *die* s'ele estoit sa fame ou s'amie; v. 5223 foites m'aparoillier et querre que i'*aie* tot mon estouoir; v. 2264 le congié li ala requerre, qu'aler le *lessast;* v. 2270 apres li a le congié quis, qu'aler l'en *lait* en son pais.

Chev. au L. erbjuder blott ett exempel: v. 5070 Ne quiert, qu'autres s'an *entremete.*

Chev. de la Ch. har blott *requerre:* s. 57, r. 4 nfr. Si li requiert qu'il li *die;* s. 102, r. 5 upfr. Dame, por Deu . . . vos requier . . . que le non à ce chevalier . . . Me *dites;* s. 42, r. 2 nfr. Vos requier, et conjur, et pri Que vos plus ne le me *celez.* De i de två sista exemplen förekommande indikativerna skulle man väl kunna uppfatta såsom undantag från vår regel, men de kunna ock på annat sätt nöjaktigt förklaras. Med afseende på *dites* på det förra stället gäller neml. den å sid. 12 omta-

Digitized by Google

lade anakolutiska konstruktionen med impér. i st. för subjonctif. Det å senare stället förekommande *celez* uppfatta vi såsom en subj., som förlorat sitt flexiviska *i*, en i fornspråket icke ovanlig företeelse, efter hvilken finnas spår ännu i det 16:de århundradet [1]).

semondre: *Chev. au L.* v. 6215 Ces .II. choses an .II. les botent Et semonent qu'an pes *s'estoisent.*

sosfrir: *Er. et En.* v. 513 se sosfrisse qu'ele *preist* tout ce qu' en doner li uousist; v. 5404 oil, beax douz amis, soffrez que nostre hostel *soit* pris ou chastel. Verbet förekommer med ind. i v. 193 quant il sosfri que tel faiture *feri* si bele creature. Vi hålla före att denna ind. beror på en skiftning i verbets betydelse, som här icke är så mycket «tillåta» som fastmer «med lugn åse».

Chev. au L. v. 4131 Mes ja dex ce sofrir ne vuelle Qu'il *ait* pooir de vostre fille; v. 4509 Et si li prient de boen cuer, Que sofrir ne vuelle a nul fuer, Que cil i *soit* morz ne conquis. Såsom nekande torde dock dessa sista exempel vara föga upplysande.

Chev. de la Ch. erbjuder ett exempel, s. 131 r. 17 upfr. Sire, or sofrez que je *responde.*

talanz ai (talanz me prent): *Er. et En.* v. 1202 ne n'ai talant que mal te *quierre;* v. 3233 talanz li prent que ueoir *l'aille;* v. 3750 mais n'a talent que mal li *face.*

Chev. au L. erbjuder två exempel, det ena med ind., det andra med subj.: v. 2229 Et mes sire Kex ot talent, Qu'il *demanderoit* la bataille; v. 3504 Et s'a talant, que il *s'ocie* De l'espee. Att *demanderoit* är att uppfatta såsom undantag torde tillräckligt framgå af de öfriga expemplen.

---

[1]) Mätzner, s. 209.

Digitized by Google

voloir: *Er. et En.* v. 1340 ie uil que ma dame l'*atort* de la soe robe domainne; v. 1821 bien uost que li rois la *beisast* m. fl. ställen.

Chev. au L. v. 1275 Qu'il volsist, qu'il *fussent* tuit ars; v. 1841 Et je li donrai an retor Quanqu'il voldra, que je li *doingne;* v. 3008 Vialt, qu'apareilliee la *voie* Et qu'il la *preigne* m. fl.

Chev. de la Ch.: s. 4, r. 9 upfr. Einsinc m'est or volentez prise (= je veux) Que m'en *aille* sans respit; s. 90, r. 5 upfr. Joinz piez et jointes mains volez espoir (= peut-être) que je *devieigne* Ses hom, et de lui terre *tieigne.*

Hit höra ock verb och uttryck med betydelsen »förbjuda», «hindra», «underlåta», «upphöra» o. d.

ban faire (= défendre): *Er. et En.:* v. 5443 tant est gentis et frans li rois qu'il a fait ban à ses boriois . . . que preudons qui uiégne defors, en lor maisons ostel ne *truisse.*

desfandre: *Chev. au L.:* v. 4051 Dex me desfande, Que je ja rien nule n'en *aie.*

Chev. de la Ch.: s. 85, r. 18 nfr. Ne qu'en porroit les venz tenir Et deffendre qu'il ne *ventassent,* Et as oisiaux qu'il ne *chantassent;* s. 90, r. 10 upfr. et Dex m'en deffende Qu'en tel guise je la li *rende.*

detenir (retenir): *Er. et En.:* v. 5427 nuns ne me porroit detenir que n'*aille* querre la ioie; v. 6103 ia essoinnes ne retendra . . . qu'à la cort ne *uiegne* tantost. Likaså efter uttrycket »(il)n'i a retenue»: v. 6130 puis n'i ot nule retenue que lues ne *uenissent* à cort.

delaier: *Chev. au L.:* v. 3969 Or n'en alez plus delaiant, Qu'an pie ne l'en *ailliez* cheoir.

garder: *Er. et En.*: v. 448 gardez que ne li *faille* riens; v. 4960 gardez que ia nuns ne uos *oie.*

Digitized by Google

Chev. au L.: v. 94 Gardez, que nos n'i *perdiens* mie; v. 1902 gardez, que n'en i *veigne* nus.

Chev. de la Ch.: s. 122, r. 9 upfr. Quant vos vendroiz, si vos gardez Que nule espie ne vos *truisse;* s. 129, r. 15 nfr. Et gardez que osté ne *soient* Le drap dou lit . . .

Detta är dock icke den efter *gardez* vanliga konstruktionen; vi finna neml. oftast objektssatsen uppträda såsom en oberoende sats med verbet i impératif[1]). Stundom finna vi äfven den ofvan å sid. 15 omtalade anakolutiska konstruktionen med verbet i impér., oaktadt satsen har formen af en bisats. Några exempel torde vara tillfyllest:

Er. et En.: v. 2508 et gardez, ne me *celez* mie; v. 2756 gardez, ne *parlez*, ia à moi; v. 4546 et gardez, ne li *celez* ia de quel peril vos ai mis fors.

Chev. au L.: v. 1308 Gardez ne vos *movez* por rien; v. 1325 Gardez, se vos pansez folie, Que por ce ne la *feites* mie m. fl. ställen.

laissier: *Er. et En.:* v. 6663 ne laisserai que ie ne *die* selonc mon sens une partie; v. 2966 ne lairai que ie ne li *die* o. s. v.

Chev. au L.: v. 2545 Ne leira, que congie ne *praigne* De retorner an la Bretaigne; v. 3988 Que por rien je ne lesseroie, Que demain a midi ne *soie* Au plus grant afeire . . .

Chev. de la Ch.: s. 177, r. 2 upfr. je ne l'leroie por. M. livres Que forz ne *soiez* einz le jor.

Detta konstruktionssätt är, såsom bekant, numera ersatt af *ne pas laisser* och infinitiv.

muer (ne pooir muer = ne pouvoir ne pas): *Er. et En.:* v. 6173 ne puet muer que ne s'en *isse;* v. 6204 ne

---

[1]) Diez III, s. 340.

Digitized by Google

puet muer que ne s'en *rie*, ainz que plus dire li oist. Äfven denna konstruktion är i nyfr. ersatt af infinitiv.

recroire (= cesser, désister) förekommer på ett ställe i *Er. et En.:* v. 5943 neporquant ne recroient ne tant ne quant, que trestoz lor pooirs ne *facent*.

tenir (retenir): *Chev. de la Ch.:* s. 11, r. 6 upfr. je ne m'en porroie tenir Qu'après els n'*aille* meintenant; s. 124, r. 16 upfr.] Riens, fors vos, ne me puet tenir Que bien ne *puisse* à vos venir; s. 147, r. 11 nfr. Que ja n'iert riens qui me retieigne Qu'en vostre prison ne *revieigne* Meintenant après le tornoi.

Likasom det moderna språket någon gång tillåter bruket af ind. efter uttryck, som innebära begreppet *vilja*, då neml. med full tillförsigt väntas, att det med befallningen„ tillsägelsen o. s. v. åsyftade, eller med andra ord bisatsens innehåll skall förverkligas, så finna vi stundom denna ind. äfven i de af oss granskade texterna. I nyfranskan nyttjas i sådant fall i stället för subj. den närvarande eller förflutna tidens futurum [1]), i det äldre språket äfven andra tempora af indicatif. Exempel härå finnas bland de ofvan citerade.

Innan vi lemna ofvan afhandlade slag af objektssatser, vilja vi påpeka en för fornspråket utmärkande egendomlighet, som visserligen icke rör dessa satser uteslutande, men som dock der oftast möter oss, neml. fornspråkets benägenhet för vidlyftiga omskrifningar. Vi fästa oss här särskildt vid det i fornspråket så allmänt förekommande bruket af fullständig (vi uttrycka oss så, ehuru, som bekant, konjunktionen ej sällan saknas) bisats med verbum finitum, der det moderna språket åtnöjer sig med eller rent af fordrar satsförkortning med infintiv. Ej nog med

---

[1]) Mätzner, s. 389.

Digitized by Google

att dessa ofta tunga omskrifningar användas der, hvarest bisatsens subjekt tillika är dativ- eller ackusativobjekt i hufvudsatsen, och der de äfven i moderna franskan äro berättigade, ehuru mindre ofta nyttjade [1]), utan äfven då subjektet i bisatsen på samma gång intager denna ställning i hufvudsatsen. De ofvan anförda exemplen äro till stor del af nyss påpekade beskaffenhet. Att företeelsen för öfrigt har sin förklaring uti det i synnerhet i medeltidslatinet vanliga liknande konstruktionssättet med ut, ne, quin o. s. v., torde man få antaga.

2) Då objektssatsens innehåll utgör föremålet för en i hufvudsatsen uttryckt sinnesrörelse, såsom fruktan, glädje, harm o. d. Likväl är, såsom det vill synas, det äldre språkbruket härutinnan långt ifrån så konseqvent som man finner detsamma med afseende på det förra slaget af objektssatser. Här är neml. subj. långt mindre vanlig än i det moderna språket, eget nog, då, såsom man lätt finner, den roll, som subj. fordom spelade, alltjemt inskränkts till förmån för indikativen. Numera nyttjas ind. i allmänhet blott då, när objektssatsen ansluter sig till ett i hufvudsatsen befintligt determinativt ce, genom hvilket innehållets i bisatsen verklighet framhålles [2]). Så till vida öfverensstämmer det forna konstruktionssättet, för så vidt vi varit i tillfälle att undersöka det, med det nuvarande, att, såsnart det nyss omtalade förmedlande ce förefinnes, ind. är sjelfskrifven. I de omedelbara objektssatserna åter, såsom vi vilja benämna dem, som utan någon förmedling ansluta sig till hufvudsatsen, ter sig saken annorlunda, ty i dessa förekomma både ind. och subj. dock, såsom det vill synas, icke utan någon olikhet i betydelsen. Då neml. objekts-

---

1) Mätzner, s. 483, anm.

2) Mätzner, s. 390.

Digitized by Google

satsens innehåll framställes såsom något fullt förverkligadt nyttjas ind., i motsatt fall i allmänhet subjonctif.

1) *De omedelbara objektssatserna* erbjuda följande exempel på subjonctif:

Er. et En.: v. 2832 paor ai que mal ne uos *facent;* samma ord återfinnas v. 2972; v. 5381 'sire' fait il, paor auroie que uos n'i *eussiez* domage.

Chev. au L.: v. 977 je criem, que mal *soiez* venuz; v. 1967 ne peor n'aiez De ma dame Qu'el ne vos *morde;* v. 3510 Qu'il a peor, qu'el ne s'*anfuie* Quant il i hurtera del piz; v. 3993 car an redot est, que li joianz ne *venist* A tel ore, que il poist; . . .; v. 4041 Tel peor ont, qu'il ne s'en *aut;* så ock vv. 4168 (texten har här punkt efter peor, hvilket bör vara komma), 6084, 6456, 6529, 6612 och 6687.

Chev. de la Ch.: s. 30, r. 10 upfr. Car ele crient qu'il la *conoisse;* s. 41, r. 6 nfr. Si crient qu'il ne *soit* déceuz; s. 48, r. 10 upfr. Que je criem qu'il se *brist;* s. 84, r. 6 nfr. Là nul ne doute que ele *chiee;* s. 111, r. 14 upfr. Si criement ne lor *soit* pis.

Ej sällan träffas dock, såsom vi ofvan påpekat, indicatif.

Er. et En.: v. 223 crient qu'assez tost *l'ocirroit*, se deuant li son nain feroit. Vi anmärka, att detta är det enda ställe i dikten, der *creindre* förekommer åtföljdt af objektssats; v. 6375 et s'en estoit molt angoisseus que plus n'*avoit* gent à sa cort.

En med den nyss, *Er. et En.* v. 223, anförda fullkomligt analog konstruktion träffas någon gång i nyfranskan efter *douter*. Jfr Littré, Hist. de la langue fr., s. 333: je ne doute pas que, si nos pouvions remonter assez haut, nous *trouverions* la forme du sujet.

Chev. au L.: v. 502 Et je me plaing si ai reison, Que vos m'*avez* de ma meison Fors chacie; v. 1601 Dame, molt me mervoil, Que folement vos *voi* ovrer;

Digitized by Google

Chev. de la Ch.: s. 110, r. 17 nfr. Lancelot, molt me merveil Que ce *peut* estre.

Såsom af nyss anförda exempel synes framgå, förekommer omedelbar objektssats i allmänhet endast efter *verba timendi.* Hvad för öfrigt dessa angår, så är konstruktionen mycket vacklande och mångfaldig. Ej nog med att subj. någon gång får gifva vika för ind. (åtminstone conditionnel), utan den såväl i latinet som moderna franskan efter vissa lagar stundom nyttjade enkla negationen tyckes, att döma af exemplen, användas eller uteslutas efter ingen annan lag än godtyckets.

2) *De medelbara objektssatserna* äro de vanliga efter uttryck af glädje, sorg o. d., och i dessa förekommer, såsom redan är nämdt, endast indicativus. Jemte den i moderna franskan vanliga prepositionen *de*, som, beroende på dessa uttrycks konstruktion med genitivus, föregår determinativet, nyttjas i fornspråket äfven *por.*

Er. et En. v. 2435 entr'ax souent se dementoient de ce que trop l'*amoit* assez; et de ce mout se merueille, que si forment plorer la *uit.* Vi anmärka den egendomliga omskrifningen »plorer la uit» i st. för »ploroit», som man hade väntat. Ett liknande ställe hafva vi förut citerat, *Chev. au L.* v. 1601; v. 2548 et por ce m'en poise encore plus, qu'il m'en *mettent* le blasme sus. *Mettent* är visserligen till formen tvetydigt, men är här helt säkert indicativus.

Chev. au L. v. 680 Por ce seulement li grevoit, Qu'il *savoit* bien; v. 1474 De ce qu'ele *plore*, me duel...

Chev. de la Ch. s. 8, r. 9 upfr. por ce s'en plaint, por ce l'en poise Qu'ele *cuide* bien qu'il la hée.

Till sist vilja vi med afseende på här ofvan behandlade slag af objektssatser bifoga den anmärkningen, att

Digitized by Google

de vida oftare än det moderna språkbruket tillåter antaga formen af adverbialsatser, Så nyttjas i nyfranskan, ehuru mycket sällan, en vilkorssats i stället för substantivsats efter uttryck, som beteckna förvåning [1]). Detta är i fornspråket efter sådana uttryck det vanliga konstruktionssättet, hvilket torde hafva sin naturliga förklaring uti den efter verba affectuum i latinet ej ovanliga vilkorssatsen. Såsom vi ofvan antydt, skola vi här upptaga äfven de med dessa objektssatser analoga subjektssatserna.

Er. et En. v. 4940 n'est pas merueille *s'il s'esmaie;* v. 4820 *s'il s'esbahi,* ne fu merueille; i denna dikt hafva vi endast funnit subjektssatser med denna form.

Chev. au L. v. 3871 Et por ce n'est mie mervoille, Biax sire chiers, *se* nos plorons; v. 6203 N'il n'est mervoille, *s*'il se vuelent reposer; v. 3898 Mes d'une chose me mervoil, *Se* vos n'en avez quis consoil...

Men äfven andra former kunna bisatserna antaga efter ifrågavarande uttryck; dels uppträda de såsom temporalsatser inledda af *quant*, dels såsom indirekta af *comment* inledda frågesatser. På den senare konstruktionen finnas exempel äfven i nyfranskan [2]). Likasom i de föregående satserna nyttjas här öfverallt indicativus. Vi hemta några exempel ur

Chev. au L. v. 1398 Car mervoille est, *comant* ele *ose* De honte an malves leu descendre; v. 2513 Mervoille est, *comant* en *a* cure De l'eisse, qui toz jorz li dure; v. 4769 si m'an mervoil, *quant* je consoil n'i *puis* avoir.

Konstruktionen med af *quant* inledd temporalsats förekommer någon gång äfven efter andra verba affectuum:

---

[1]) Mätzner, s. 390.

[2]) Mätzner, s. 577.

Digitized by Google

Er. et En. v. 4689 mout sui liez *quant* trouee l'ai; v. 5823 mais molt li uint à grant anui *quant* ele nel suit et conuoie.

Chev. au L. v. 6667 Sire, molt liee sui, *quant* je vos ai trove si pres.

Chev. de la Ch. s. 35, r. 12 upfr. Molt me vient ore à grant desdeing, *Quant* je ai tant demoré ci.

3) Då bisatsen utgör innehållet för ett tänkande, en föreställning, en utsago o. d. Här visar sig förhållandet med afseende på modus vara i allmänhet detsamma som i nyfranskan, d. v. s. subj. förekommer så ofta som hufvudsatsen har *frågande, nekande* eller *vilkorlig form,* i hvilka fall ju bisatsens innehåll förlägges till den subjektiva uppfattningen och således blott i föreställningen eger någon verklighet. Till dessa satser ansluta sig äfven de, hvilka äro beroende af ett uttryck, som betecknar tvifvel eller nekande; men hvad som i afseende på modus gäller om de öfriga i vissa fall, gäller om dessa alltid, d. v. s. de hafva öfverallt verbet i subj., hufvudsatsen må hafva hvilken form som helst, alldenstund redan uti »je doute» ligger en nekande betydelse. Derjemte finna vi i fornspråket subj. ej sällan använd äfven der, hvarest hufvudsatsens form är affirmativt påstående, något som i nyfranskan är mycket sällsynt [1]).

Vi särskilja satserna alltefter de olika former, under hvilka hufvudsatserna uppträda.

a) *Hufvudsatsen har affirmativt påstående form:*

Er. et En. v. 4834 li cheualier saillent des tables, qui cuident que ce *soit* deables, qui leanz soit entr'aus uenuz; v. 5454 et par semblant cuident et croient que tuit li autre à lui *soient.*

---

[1]) Mätzner, s. 390.

Digitized by Google

Chev. au L. v. 323 Et je cuidai, qu'il ne *seust* Parler ne reison point n'*eust*; v. 478 Bien cuidai, que il *fussent* dis; v. 997 Por ce cuit, que prodom *soiez*; v. 4853 Qu'ele cuide, que ele *truisse* ostel, mes que venir i puisse m. fl. liknande ställen.

Chev. de la Ch. s. 8, r. 12 upfr. Que toutes hores cuide et croit Que li rois secors li *envoit*; s. 33, r. 16 nfr. et revendrai, Quant je cuiderai qu'il *soit* hore; s. 41, r. 5 nfr. Qu'il cuide qu'ele *guenchisse*, Et que fors de son chemin *isse* por eschever aucun péril; s. 61, r. 6 upfr. Certes, fet il, je pense et croi que ce *soit* il; s. 106, r. 13 nfr. Aveugle est qui de ce doute Qu'au dessus de lui ne *soie*.

Såsom af ofvanstående exempel inses förekommer denna subj. endast efter *cuidier*, *croire*, *penser*, och vi spåra här tydligen en lemning af den latinska konjunktiven i oratio obliqua. Exempel, ehuru enstaka, finnas äfven på subj. efter *savoir* i denna ställuing. Vi hafva påträffat två ställen i

Chev. de la Ch. s. 51, r. 13 upfr, bien sai qu'en .I. estrange leu *Puisse* meuz fère mon preu; s. 173, r. 12 upfr. Bien set que l'en la *fet* de gré, et que Lancelot *soit* dedenz. Någon rimlig förklaring af denna omvexling i modus torde näppeligen kunna gifvas.

Här torde det vara på sin plats att anföra uttrycket »faire semblant», som väl bör återgifvas med »prétendre croire» eller något liknande. Öfverallt der det förekommer, med undantag af ett ställe, åtföljes det af subj.:

Er. et En. v. 2946 Erec le uit et semblant fist qu'encor garde ne s'en *preist*.

Chev. au L.: v. 2073 Et mes sire Yvains sanblant fist, Qu'a ses piez seoir se *volsist*; v. 5401 Mes a grant joie le recoivent Et font sanblant, que molt

Digitized by Google

lor *pleise.* Det är i denna dikt, som det nämda undantaget möter: v. 3389 Com il li comanca a feire Sanblant, que ce lui se *randoit.*

Chev. de la Ch.: s. 3, r. 6 upfr. Lors fit le chevalier semblant Qu'aler s'en *veille*; s 153, r. 11 upfr. Et fet semblant qu'il *ait* poor.

Att likväl subj. i ifrågavarande objektssatser icke är uteslutande i bruk, vilja vi med några exempel visa:

Er. et En.: v. 3216 ie cuit et croi que il n'*est* pas plus beax que moi; v. 3362 tuit diroient par la contree, que ce *seroit* fait par mon los o. s. v.

Chev. au L.: v. 1772 Por ce, mien esciant, cuit gie, Que j'*ai* bien et a droit jugie; v. 2667 Et je cuit qu'il la *passera*, Que departir ne le *leira* Mes sire Gauvains d'avoec lui m. fl. ställen.

b) *Hufvudsatsen har nekande form.* Här visar sig Chrestien's språk med afseende på modus fullt stadgadt. Endast subj. förekommer och det på otaliga ställen, af hvilka några få må anföras.

Er. et En.: v. 1043 ne Cuidoie mie que nuns hons par cheualerie me *peust* ueintre; v. 1659 que ne cuit pas qu'en nule terre... *fust* sa paroille recouree; v. 4800 nuns ne doit dire qu'ele *ait* tort; v. 6692 que l'en ne die que ie *mente*; v. 3411 Evec de ce rien ne sauoit, qu'il *deussent* d'amors plaidier o. s. v.

Chev. au L.: v. 336 ne cuit, qu'an plain ne au boschage *puisse* an garder beste sauvage; v. 1429 Car il ne puet cuidier ne croire, Que ses voloirs *puisse* avenir; v. 3581 Mes por ce ne fet mie acroire, Que vos *aiez* plus mal de moi o. s. v.

Chev. de la Ch.: s. 20, r. 17 nfr. Por Deu ne l'vos pensez jamès, Que vos *façois* tel desverie (façois har förlorat det flexiviska i); s. 21, r. 3 nfr. Li cheva-

liers de la charete Ne dist pas qu'il li *promeste* Tout son pooir; s. 121, r. 1 nfr. Mès de ce ne doutez vos onques Que je *doie* pas noise faire; s. 136, r. 15 upfr. Et de ce ne doutes tu mie Qu'il ne te *fust* plus granz honors...

Ett enstaka undantag hafva vi påträffat i

Chev. de la Ch.: s. 42, r. 7 nfr. Come cil qui ne cuide mie Qu'amie à ami n'*est* pas amie.

Med afseende på den efter *douter* i nyfranskan efter vissa lagar nytjade enkla negationen gäller hvad som ofvan blifvit sagdt om dess användning efter verba *timendi.*

c) *Hufvudsatsen har frågande form.* Här, liksom i föregående fall, är subj. uteslutande i bruk. De fall, vi påträffat äro dock ganska fåtaliga:

Er. et En.: v. 6430 cuidiez uos or que ie uos *die* quex acoisons le fist mouoir?; v, 2544 cuidiez uos donc qu'il ne m'ennuit; v. 4771 cuidiez uos que ie m'eu *merueil.*

Chev. au L.: v. 1761 »Viax tu donc», fet ele, »noier, Que par toi ne *soit* morz mes sire?»

Vi begagna här tillfället att påpeka ett fel, som Burguy, Diez m. fl. begått, då de förklarat ändelsen i 1 pers. sing. prés. du subj. i regel vara e, som dock stundom i poesi bortfaller [1]). Så är dock icke förhållandet, utan *merueil* är en efter de franska ljudlagarne regelmässigt bildad subjonctifform. Vi hänvisa till Romania för 1875, ss. 284 och 285. Gaston Paris säger här, att former sådana som *ament, os* o. d. äro korrekta former, som endast så småningom undanträngts af *amende, ose* o. s. v. Samma är förhållandet med 2 pers. sing. af samma modus.

---

[1]) Burguy, I, s. 238.

Digitized by Google

d) *Hufvudsatsen har vilkorlig form.* De få exempel, som vi äro i tillfälle att anföra, förete alla subjonctif:

Er. et En.: v. 3466 se creanté ne li eusse que s'amie et sa fame *fusse*; v. 3893 se nuns besoing me croissoit et la nouele à uos uenoit (= si l'on vous apportait la nouvelle, si l'on vous disait) que i'*eusse* mestier d'ahie: v, 6879 mençonge semblerait trop granz, se ie disoie que cinq cenz tables *fussent* mises à tere en un palais.

Chev. de la Ch.: s. 149, r. 2 upfr. Car s'il disoit qu'il le *seust*, Meuz li vaudroit que il eust Les eus trèz ou le col brisié.

Till objektssatserna hänföra vi äfven de *indirekta frågesatserna*, hvilkas konstruktion i fornspråket stundom förete ganska väsentliga afvikelser från den i nyfranskan brukliga. I dessa satser finna vi nemligen ej sällan subj., hvilket isynnerhet är fallet, då handlingen hänför sig till den tillkommande tiden, och för öfrigt en tvekan, en villrådighet om hvad som *bör* ske skall framhållas.

Vanligast är denna konstruktion efter verbet *savoir* i nekande sats, men den förekommer äfven efter andra verb [1]). Att denna konstruktion är en reproduktion af den med densamma fullt analoga konstruktionen i latinet, antages af Darin, och vi kunna icke finna några skäl, som tala emot en sådan uppfattning. Innan vi öfvergå till exemplen, anse vi oss böra påpeka en annan egenhet vid dessa satser, nemligen att äfven der den indirekta frågan inledes af *se* (= si), följer subj., såsom skall visas af ett bland de anförda ställena.

Er. et En.: v. 186 la royne ne set que *face*, quant

---

[1]) Darin, »Observations sur la syntaxe du verbe dans l'ancien Français», s. 21.

Digitized by Google

sa pucele uoit blecié; v. 2951 'lasse' fait ele, ie ne sai que ie *die* ne que ie *face*.

Chev. au L.: v. 2624 Ne sai, que plus *doie* conter.

Chev. de la Ch.: s. 23, r. 8 nfr. Je ne sai pas le quel je *preingne*; s. 118, r. 18 upfr. Ne sai comment je *die*, las! Ne sai se *die* amie ou non.

I nyss anförda exempel motsvarar konstruktionen nyfranskans satsförkortning med infinitiv: je ne sais que faire o. s. v. På denna sistnämda konstruktion lemna de af oss genomgångna texterna, så vidt vi kunnat se, endast ett exempel:

Er. et En.: v. 3711 que ele ne set *le quel faire*.

I andra fall motsvarar fornfranskans subj. nyfranskans ind., t. ex.

Er. et En.: v. 205 ça ne sai ie qu'à faire *aiez*; v. 2350 ne sest li quelx d'aux mieuz li *plaise*.

Chev. au L.: v. 1659 Molt volsist bien avoir seu, comaut de *poist* prover...;

Chev. de la Ch.: s. 137, r. 11 nfr. Et ses genz si grand duel en font..., Qu'il ne sevent que *puissent* fère; s. 157, r. 3 upfr. Ne sot qui envoier i *puisse*.

I dessa exempel spåra vi en tydlig lemning af latinets konjunktiv i indirekt frågesats.

Enstaka ställen förete äfven andra verb med denna konstruktion. Vi hafva antecknat följande:

Er. et En.: v. 5209 li uns encontre l'autre tence comment li *puisse* mieuz plaisir.

Chev. au L.: v. 5756 Se vos *retaingne* pluie et vanz, ou fins, neanz ne me chaut il.

Chev. de la Ch.: s. 187 r. 2 nfr. Au melz qu'il puent, s'entremetent Coment se *puissent* domagiee As boenes espées d'acier.

Digitized by Google

II. Adverbialsatser.

Dessa satser, hvilkas uppgift, såsom benämningen antyder, är att åt hufvudsatsen tillägga en närmare adverbiel bestämning, inledas, i likhet med de ofvan afhandlade substantivsatserna, för det mesta af konj. *que*, med den skilnad dock, att denna konjunktion här i allmänhet icke uppträder ensam, utan i förening med något adverbielt eller prepositionelt uttryck, som tjenar till att närmare angifva bestämningens art. Om man bortser från de hypotetiska satsfogningarne, är med afseende på modus dessa satsers konstruktion i allmänhet öfverensstämmande med den moderna franskans.

Vi ordna och indela dem efter arten af de bestämningar, som de innebära.

1) *Temporalsatser.*

I följande fall uppträder subjonctif:

a) *Då bisatsen utsäger en verksamhet, före hvilken den i hufvudsatsen utsagda verksamheten egt rum.* Bisatsen inledes af *ainz que*, *ainçois que.* Här gäller regeln i det närmaste utan undantag, och af den särdeles stora mångfalden af hit hörande ställen anföra vi några få:

Er. et En.: v. 35 mais ainçois que la corz *fausist*, li rois à ses cheualiers dist; v. 2096 ainçois que ele se *leuast*, ot perdu le non de pucele; v. 3483 'sire' dist il, que haste auez? qui à tel hore uos leuez, ainz que iors ne solauz *repaire.*

Chev. au L.: v. 65 Qu'ainz que nus la *poist* veoir, se fu lessiee entr'ax cheoir; v. 162 Einz s'an part en molt petit d'ore ... Qu'au prendre soit apareilliez; v. 2618 Einz li tardoit, que l'en *eust* toz lor palefroiz amenez.

Chev. de la Ch.: s. 36, r. 17 upfr. Rendre li voldra sa promesse Et son covent, einz qu'il s'en *aut;*

s. 67, r. 13 nfr. Sire, einçois que nos *veignons* là, Ferions nos, ce cuit, savoir.

Undantag saknas dock icke helt och hållet. Följande ställen afvika från den vanliga konstruktionen:

Chev. au L.: v. 684 Einz que il, s'il la requeroit, Ja vehee ne li *seroit.*

Chev. de la Ch.: s. 40, r. 7 upfr. Qui furent, einz que nos ne *fumes*, El réaume de Logres mises; s. 186, r. 5 nfr. Mès avant, einz qu'il le *fiert*, Li dist à haute voix et fiere.

b) *Då den temporala bisatsen utsäger en verksamhet, till hvilken i afseende på tiden den i hufvudsatsen utsagda verksamheten sträcker sig.* Denna regel gäller dock icke i rent berättande stil. Sådana satser inledas i fornfranskan af åtskilliga konjunktionela uttryck, såsom *tant que* (com), *iusque* (dusque), *iusqu'à tant que*, någon gång ensamt *que*.

Nästan uteslutande finna vi subj. nyttjad, *då en händelse framställes såsom tillkommande eller blott möjlig:*

Er. et En.: v. 157 alez dusqu'il *uiegne* à moi et s'*amaint* sa pucele à soi; v. 1368 ie ne uoudroie por rien que d'autre robe eust point, iusque la royne l'en *doint*; v. 5824 mais molt li vint à grant anui quant ele nel suit et connoie, tant qu'ele *sache* bien et *uoie* quex auenture ce sera, m. fl. ställen.

Chev. au L.: v. 1334 S'estez an pes tant que je *veigne*; v. 3804 Et dex vos i doint sejorner, Tant que vos an *puisiez* torner A grant joie et a grant enor m. fl. ställen.

Chev. de la Ch.: s. 5, r. 12 nfr. Jamès ne s'en relevera, Jusqu'il *otroit* sa volenté; s. 64, r. 12 upfr. Biau Sire, por Deu, quar t'efforce, Fet li chevaliers à son frère: Tant que tu *vieignes* à mon père; s. 94, r. 6 nfr. Menez moi tant que je le *truisse* o. s. v.

Digitized by Google

Undantag från denna regel erbjuder ett ställe i sistnämda dikt: s. 172, r. 2 upfr. Quant ele mès reposera, Jusqu'à tant qu'ele en *saura* Novele certaine et veraie.

Naturligt är bruket af ind. i den rent berättande stilen:

Er. et En.: v. 3652 tant ont alé et cheuauchie qu'il *uindrent* en un pré fauchié; v. 4258 et dormirent tuit à repos tant qu'au main *fu* li iors esclos; v. 6366 mais à ioie lor uoie tindrent que l'uisme ior à Roais *uindrent.* Egendomlig nog synes oss ind. på följande ställe: v. 5234 ie ne cuit en leu demorer, se pris ne sui ou retenuz, tant qu'en la cort *serai* uenuz le roi Artu.

Chev. au L.: v. 766 Et maint peril et maint destroit, Tant qu'il *vint* au santier estroit. Något svårförklarlig förefaller den ind., som följande två ställen förete: v. 3707 James nul jor a sejor n'iert, Jusque tant, qu'il l'*aura* trovee; v. 4082 Eincois demore et si atant Tant, que li jaiant *vient* batant.

Vi anmärka i sammanhang härmed den egendomliga omvexling af modus, som möter oss på ett ställe:

Er. et En.: v. 5792 o. ff.: mais por neant uos esmaiez, iusqu'à tant que ueu *aiez* que mes escuz iert depeciez... et uos *uerroiz* couert de sanc les mailles de mon haubert blanc...

Oss synes det, som kan man ej med bibehållande af god mening undgå att hänföra såväl *uerroiz* som *aiez ueu* till iusqu'à tant que, hvilket alltså här skulle i samma sats taga ett verb i subj., ett annat i ind., en stilistisk frihet, som måste öfverraska hvar och en, som gjort bekantskap med Chrestien de Troyes' eljes så tydliga och grammatiskt lagbundna språk. Möjligt är, och vi uttala detta såsom vår mening, att denna anakolut framkallats af den mellan *aiez* och *uerroiz* liggande objektssatsen, hvars verb står i

Digitized by Google

futurum, hvilken verbalform genom någon slags attraktion äfven inträngt i den följande af iusqu'à tant que inledda satsen. En annan utväg gifves äfven, den nemligen att upphäfva detta språkfel såsom tillhörande författaren och tillskrifva detsamma vårdslöshet hos kopisten.

Någon gång finna vi dessa satser inledda af *ensamt que*:

Er. et En.: v. 6366 mais à ioie lor uoie tindrent *que* l'uisme ior à Roais uindrent.

Stundom inledas temporalsatser af detta slag icke blott af de vanliga konjunktionela uttrycken, utan af en med dessa förenad närmare tidsbestämning, hvilken dock icke utöfvar något inflytande på verbets modus. Ett par exempel torde vara tillräckliga:

Er. et En.: v. 333 metez cest baisier en respit, se cist baron loent mon dit, *iusqu'au tier jor qu'*Erec *reuiegne.* Efter orden skulle naturligtvis öfversättningen blifva: till den tredje dagen, då Erec (man skulle tänka sig: med visshet) återvänder. Denna öfversättning omöjliggöres dock af den här förekommande subjonctif. Öfversättningen måste blifva: »tills Erec återkommer», (hvilket man väntar skola inträffa på den tredje dagen), hvadan vi således anse den närmare tidsbestämningen ha så föga grammatisk förbindelse med den inledande konjunktionen, att den saklöst kunde sättas inom parentes. Den enda betänklighet, som härvid möter, är den, att bisatsen komme att inledas icke såsom vanligt af *iusque,* utan af detta i förening med *que.* Eller föreligger här ett med det moderna »jusqu'à ce que» analogt uttryck, der den närmare tidsbestämningen har samma funktion som *à ce?*

Chev. au L.: v. 3982 Mes de ce boen gre lor sauroie, Se eles se reconfortoient *Jusqu'à demain, que* eles voient, Se dex les voldra conseillier. Här torde

Digitized by Google

que hafva betydelsen »quand», och då är stället lätt förklaradt.

c) *Då den temporala bisatsen ersätter ett tidsadverbial, som angifver huru lång tid den genom hufvudsatsens verb uttryckta verksamheten fortfar.* Här förekommer dock subj. endast undantagsvis, nemligen i vissa, såsom det synes, stående uttryck, hvilka alla i afseende på betydelsen låta hänföra sig till formeln: »så länge jag lefver». De innebära alla ett slags bedyrande och inledas öfverallt af *tant com.* Detta bruk af subj. är för fornspråket egendomligt och motsvarar det moderna språkets futurum.

Er. et En.: v. 3896 ia tant com ie *soie* uis, n'auroiz de mon secors mestier; v. 3735 duelx ne pesance ne me faut iames, tant com i'*aie* à uiure.

Chev. au L.: v. 4422 Ja tant, come uis et sains *soie,* Ne m'anfuirai por tel menaces; v. 5899 Que je n'an respondroie mes A ma seror, tant com je *vive.*

Chev. de la Ch.: s. 150, r. 4 upfr. N'en tant com je *soie* vis, Ne ferai rien...

Öfverensstämmande med nyfranskans finna vi konstruktionen på ett ställe:

Chev. de la Ch.: s. 186, r. 11 nfr. Mès tant com je *porrai* durer, Li dorrai assez grant entente.

Vi anse dock detta endast vara ett skenbart undantag, beroende på det här förekommande modala hjelpverbet *porrai.* Vi hafva i det föregående vid behandlingen af subjektssatserna uttalat vår mening angående det inflytande, de modala hjelpverbens användande stundom utöfvar med afseende på modus. Exempel härå äro anförda under »*est raisons*».

2) *Kausalsatser.*

Dessa förete i allmänhet i afseende på modus intet för det äldre språket egendomligt. Vi anse oss dock här

Digitized by Google

oss dock här böra gifva dem en plats med anledning af ett par ställen, der vi funnit konstruktionen i viss mån afvikande från den vanliga. Det heter nemligen

Er. et En.: v. 5363 mais fermer ne li fist il mie por ce qu'il *dotast* nules genz.

Chev. de la Ch.: s. 2, r. 5 nfr. Mès ne t'en di pas les noveles, Por ce que nes te *vueille* rendre.

Här nyttjas alltså »por ce que», hvilket annars tjenar till att angifva grunden affirmativt, på samma sätt som de i nyfranskan begagnade uttrycken: non (pas) que, ce n'est pas que, och konstrueras, såsom af exemplet synes, med *subjonctif.* Vi anmärka äfven med afseende på negationen, att denna i satser af sådan art som den förra af de anförda plägar hafva sin plats i spetsen af bisatsen och icke, såsom här, i hufvudsatsen.

3) *Konditionalsatser.*

Bland alla slags bisatser finnas inga, hvilkas konstruktion i afseende på såväl tempora som modi förete så väsentliga afvikelser från det moderna språkbruket som konditionalsatsernas. Här råder, kan man säga, i det äldre språket, en rikedom på former, som gränsar till fullkomlig laglöshet. Särskildt och isynnerhet gäller detta de hypotetiska satsfogningar, i hvilka göres ett antagande, som saknar grund i verkligheten, eller med andra ord dem, som i latinet uttrycktes med parallelkonjunktiver af imperf. eller plusquamperfectum. Det är också företrädesvis dessa, som vi vilja i det följande göra till föremål för en mera grundlig och detaljerad undersökning.

Som dessa satsfogningar låta hänföra sig dels till den närvarande, dels till den förflutna tiden, och som konstruktionssätten i viss mån afvika från hvarandra, vilja vi för tydlighetens skull undersöka hvartdera af dessa två slag särskildt.

Digitized by Google

a) *I de hypotetiska satsfogningar, som hänföra sig till den närvarande tiden*, är, såsom bekant, det moderna språkbruket fullt stadgadt och tillåter endast en form för desamma, nemligen imparf. de l'ind. i bisatsen, conditionnel i hufvudsatsen. Subj. kan visserligen förekomma i bisatsen, men blott i det fall, att jemte den med *si* inledda satsen förekommer en eller flera andra, inledda af *que*, hvilket que i detta fall alltid fordrar subjonctif. I hufvudsatsen är bruket af subj. aldrig berättigadt, för såvidt icke denna är sjelf beroende och har sådan ställning, som fordrar dess verb i sistnämda modus [1]).

Bland de i de af oss genomgångna texterna särdeles talrika exemplen på ifrågavarande hypotetiska satsfogningar, äro ej få, som förete en med den nyss angifna öfverensstämmande konstruktion. Några få exempel må vara tillräckliga:

Er. et En.: v. 108 se uos *plesoit*, o uos *iroie*; v. 2940 et si l'*iroit* premier requerre, se il le congié l'en *donoient*; v. 5808 s'en moi n'*auoit* de hardement que tant con uostre amors me baille, ne *doteroie* ia sans faille cors à cors nule rien uiuant m. fl.

Chev. au L.: v. 350 Ne uns ne s'i *porroit* fier Fors moi, s'autr'eles s'*estoit* mis; v. 368 Mes se tu *voloies* aler ... N'en *revandroies* pas sanz painne, Se tu li *randoies* son droit m. fl.

Chev. de la Ch.: s. 4, r. 4 nfr. Car jamès ne *seroie* liez, Sé sa compeignie n'*avoie*; s. 179, r. 17 upfr. I ge *iroie*, S'il vos *plesoit*, molt volentiers o. s. v.

Men, såsom redan är nämdt, långt större frihet råder i fornspråket, hvilket vi skola visa, då vi nu gå att här upptaga alla af oss antecknadc olika konstruktionssätt:

---

[1]) Mätzner, ss. 371, 372.

Digitized by Google

α) *Imparf. du subj. i såväl hufvudsats som bisats:* Detta synnerligen vanliga konstruktionssätt är tydligen en reproduktion af latinets i analoga fall nyttjade parallelkonjunktiver. T. ex.

Er. et En.: v. 1561 et neporquant se moi *pleust*, beles robes assez *eust;* v. 2771 de ce ne me *chausist* il, lasse, s'à mon seignor parler *osasse;* v. 4998 se ci n'*eust* ore que toi, que souz *fusses* et sanz ahie, mar *fust* faite ceste enuahie.

Chev. au L.: v. 144 Einz me *leissasse* .I. des danz traire, Se correcier ne vos *dotasse*, Que je huimes rien lor contasse; v. 3015 S'a grant hontz et plus grant *eust*, Se il s'aventure *seust.*

Chev. de la Ch.: s. 7, r. 8 upfr. Ha! ha! sé vos le *seussiez*, ja certes ne me *lessissiez*; m. fl.

β) *Imparf. du subj. i bisatsen, prés. de l'ind. i hufvudsatsen.* Denna ganska egendomliga konstruktion finna vi blott på ett ställe:

Er. et En.: v. 3223 mais bien os dire de cestui qu'il *est* plus beax de uos assez, se dou haubert ne *fust* quassez.

γ) *Passé déf. i bisatsen, imparf. du subj. i hufvudsatsen.* Denna konstruktion finnes likaledes blott på ett ställe:

Er. et En.: v. 6892 neporquant, se ie ne les *ui*, bien en *seusse* raison rendre [1]).

δ) *Prés. de l'ind. i bisatsen, condit. prés. i hufvudsatsen.*

Er. et. En.: v. 1355 molt grant honte *seroit* à uos que à autrui, se ciz sire en *mainne* auec lui uostre niece; v. 5408 et se uostre honors uos i *croist*, ce uos *deuroit* estre molt bel.

Chev. au L.: v. 1208 Voirs dex, li torz an *seroit* tuens, Se tu l'en *leisses* eschaper. Formen »leisses»

---

[1]) Darin, s. 26.

Digitized by Google

är i afseende på modus tvetydig, men på grund af de i Er. et En. befintliga ställena anse vi det här vara indicativus.

ε) *Imparf. de l'ind. i bisatsen, prés. du subj. i hufvudsatsen.* Denna konstruktion hafva vi funnit på ett enda ställe:

Er. et En.: v. 4813 ia tant ne te trouerai fier que por toi *face* plus ne mains, se tu orendroit à tes mains me *deuoies* les iauz sachier...

ζ) *Plusqueparf. de l'ind. i bisatsen, conditionnel prés. i hufvudsatsen.* Denna konstruktion, som blott delvis hänför sig till den närvarande tiden, upptaga vi här, emedan det är med hufvudsatsens handling som detta är fallet. Den förekommer blott på följande ställe:

Chev. de la Ch.: s. 179, r. 7 nfr. Lancelot s'est mis à la voie Si liez que, sé *juré* l'*avoie*, Ne *porroie* por nule poine Dire la joie qu'il demaine.

b) *I de hypotetiska satsfogningar, som hänföra sig till den förflutna tiden* tillåter det nuvarande språkbruket något större frihet med afseende på modus. Här äro såväl subj. som ind. berättigade i bisatsen. I hufvudsatsen nyttjas conditionnel eller plusqueparf. du subjonctif. Här existera således ännu latinets parallelkonjunktiver [1]).

I fornspråket erbjuda dessa satsfogningar en stor mångfald af olika konstruktionssätt [2]).

De af oss påträffade formerna äro följande:

α) *Imparf. du subj. i såväl hufvudsats som bisats.* Här möter oss en för fornspråket egendomlig uppfattning af imparf. du subj., som tydligen i ifrågavarande satsfogningar bör återgifvas med plusquamperfectum. Diez anför (III, s. 356) ett fornfranskt exempel härpå och förklarar, att imperf. konj. här »återvänder till sin ursprungliga be-

[1]) Mätzner, s. 375.
[2]) Darin, s. 24.

Digitized by Google

tydelse». Ett annat förklaringssätt anför samme författare å ett annat ställe [1]), der det bland annat heter: »Dieses neue Imperfectum (det romanska imperf. konj.) scheint etwas von seiner alten Bedeutung behalten zu haben, da es in der That manchmal für das Plusquamperfectum steht, *wenn sich nicht etwa eine lateinische Sitte hier erhalten hat*». Med »lateinische Sitte» menar Diez det stundom i latinet förekommande bruket af imperf. konj. i stället för plusquamperf. af samma modus. Detta bruk af enkelt tempus i stället för det omskrifna är isynnerhet vanligt i spanskan, portugisiskan, fornfranskan och dess systerspråk provençalskan.

De ställen, der denna konstruktion förekommer, äro icke så få. Detta konstruktionssätt synes fastmer vara ett af de vanligaste. Vi hafva antecknat följande exempel:

Er. et En.: v. 1822 uilainne *fust*, s'il l'en *pesast;* v. 2735 ne cuit que plus grant duel *feissent*, se mort ou nauré le *ueissent*; v. 3797 et trop *fust* fel qui la ueist, s'au cuer pitié ne l'en *preist* o. s. v.

Chev. au L.: v. 5857 Car se il el chastel *geussent*, Totes les genz les *coneussent.*

Chev. de la Ch.: s. 48, r. 15 upfr. que bel me *fust*, sé l'en *veist* Lequel de nos meux le feist; s. 111, r. 16 nfr. Je *fusse* morz grant pièce a, Ne *fust* li Rois o. s. v.

β) *Plusqueparf. du subj. i både hufvudsats och bisats.* Detta konstruktionssätt är vida mera sällsynt än näst föregående.

Er. et En.: v. 929 s'Erec bien *Couerz* ne se *fust*, li cheualiers *blecié* l'*eust;* v. 3464 des er soir uos *eust ocis*, se *creanté* ne li *eusse* que s'amie et sa fame fusse.

---

[1]) Diez, III, s. 330, noten. Jfr s. 356.

Digitized by Google

Chev. au L. erbjuder, så vidt vi kunnat finna, intet exempel.

Chev. de la Ch.: s. 49, r. 8 nfr. Dex ne m'*eust* pas taut *doné* S'il m'*eust fet* Roi coroné; s. 117, r. 3 nfr. Et sé ja l'*eusse seu*, Einz que s'ame alast devant Dé, Ja l'*eusse* je *amendé*. Dessa två äro de enda ställen, som vi funnit i denna dikt.

γ) *Imparf. du subj. i bisatsen, plusqueparf. af samma modus i hufvudsatsen.* Äfven denna form är bland de sällsyntare:

Er. et En. företer densamma på följande två ställen: v. 943 se li cops ne *tornast* defors, *trenchié* l'*eust* parmi le cors; v. 5046 certes se mout ne uos *amasse*, ia ne m'en *fusse entremis*.

Chev. au L. erbjuder fem exempel, bland hvilka: v. 3201 Que ja, se par lui seul ne *fust*, Lance *brisiee* n'i *eust*, N'espee *traite* (sc. *eust*) por ferir; v. 3925 Que ce est chose tote certe, Que mes sire Gauvains, li preuz, ... *Fust* ca *venuz* grant aleure, Se il *seust* ceste aventure o. s. v.

Chev. de la Ch.: s. 69, r. 6 upfr. Et, s'il ne *fust* si près de nuit, *Desconfiz* les *eussent* tuit; s. 101, r. 4 nfr. Et sé ele son non *seust*, Molt volentiers *dit* li *eust* Qu'il se regardast .I. petit. Blott på dessa två ställen.

δ) *Plusqueparf. du subj. i bisatsen, imparf. du subj. i hufvudsatsen.* Denna konstruktion synes förekomma något mindre sällan än den föregående:

Er. et En.: v. 2813 que s'il l'*eussent enuahi*, uis *fust* qu'il l'eussent trahi; v. 4590 encor *fust* or mes sire uis, se ie ... n'*eusse dite* la parole par qoi mes ça s'esmut.

Digitized by Google

Chev. au L.: v. 1238 Ja voir par toi conquis ne *fust* Mes sires, se *veu* t'*eust*; v. 2925 Que ja voir ne li *avenist*, Que si vilmant se contenist, Se il le san n'*eust perdu*; v. 3694 Cil me *feist* joiant et liee, Se je a cort *trove* l'*eusse.*

Chev. de la Ch.: s. 46, r. 14 nfr. Et sé cil *eust* bien *jousté* Lores à .I. tornoiement, Ne se *prisast* il mie tant, Ne ne *cuidast* avoir conquis...; s. 81, r. 5 upfr. Car il ne vos *espargnast* mie, Sé *conquis* t'*eust* une foiz.

Af det numera vanligaste konstruktionssättet med bisatsens verb i plusqueparf. de l'ind., hufvudsatsens i conditionnel passé finna vi icke ett spår, hvilket förefaller nog besynnerligt, då ju, såsom vi funnit, den i satsfogningar af detta slag, hvilka hänföra sig till den närvarande tiden, i nyfranskan brukliga konstruktionen mycket ofta påträffas. Hvad månde vara orsaken härtill, eller hvarpå kan det förhållandet bero, att latinets parallelkonjunktiver så tidigt började att försvinna ur språket i satsfogningar, som hänföra sig till den närvarande tiden, men deremot bibehållit sig ända till våra dagar i de satsfogningar, som hänföra sig till den förflutna tiden? Vi vilja i det följande framlägga ett försök till lösning af denna ganska intressanta fråga, som vi, eget nog, ej funnit någonstädes behandlad eller ens antydd.

Af det föregående hafva vi sett, hurusom betydelsen af imparf. du subj. vexlade mellan den af imperfectum och plusquamperfectum. Vi hafva vidare funnit, att de konstruktioner voro de vanligaste, der denna verbalform uppträdde i både hufvudsats och bisats. Detta vållade den olägenheten, att man ofta nog sväfvade i ovisshet om, huru en dylik satsfogning rätteligen borde tolkas, då den ju kunde hänföra sig lika väl till den förflutna som den

Digitized by Google

närvarande tiden. Vi drista uttala det såsom vår förmodan, att det sträfvande efter tydlighet och bestämdhet i uttrycket, som är ett utmärkande drag hos det franska språket, gifvit första upphofvet till den i nyfranskan i dylika satsfogningar vanliga konstruktionen. På detta sätt kan man lätt tänka sig, hvarföre man, då imparf. du subj. på grund af nyss anförda skäl var mindre användbart, tog den utvägen att använda imparf. de l'ind., (Detta gäller såväl hufvudsats som bisats, ty conditionnel är, då man betraktar sättet för bildandet af denna verbalform, intet annat än ett imperf. ind.), hvars bruk i denna ställning är fullkomligt oorganiskt, enär ju indikativen här fått sig öfverlåten en funktion, som strider mot dess natur och väsen, alldenstund dessa satsfogningar alltid utsäga någonting, som blott existerar i föreställningen. Sedermera utbildade sig i de satsfogningar, som hänföra sig till den förflutna tiden, en med de förra analog konstruktion, som vid sidan af den ursprungliga med parallelkonjunktiver är den numera brukliga. Denna konstruktion anse vi således vara blott och bart en *analogibildning*. Till en närmare utredning af frågan om dessa oorganiska konstruktionssätts uppkomst och historiska utveckling vilja vi, om tillfälle dertill beredes, framdeles återkomma, ty den utgör enligt vårt förmenande, såsom varande särskildt betecknande för det franska språket, en ganska intressant sida af dess syntax.

Att konstruktionen i de hypotetiska satsfogningarne är densamma, d. v. s. någon af här ofvan anförda, då bisatsen underförstås, torde ej behöfva påpekas.

Är den vilkorliga satsen uppdelad i flera, hvarpå vi antecknat några få exempel, så inledes såsom nu den första satsen med *se* den eller de följande sluta sig vanligen omedelbart till denna, hvarvid är att märka, att deras verb alltid stå i subj. äfven der, hvarest den af *se* inledda

Digitized by Google

satsens verb står i indicativus. Vi förklara denna subj. såsom beroende af ett underförstådt koncessivt *que*, hvilket, som bekant, ännu är brukligt såsom ersättning för ett föregående *si*, och efter hvilket *que* alltid följer subjonctif. Sådana ställen äro:

Er. et En.: v. 2712 se ie muir, et ele *reuiegne;* v. 3441 se ele puet et ses sire la *uuille* croire.

Chev. au L.: ett ställe: v. 586 Que se je puis et il me *laist.*

På ett ställe finna vi nyss omtalade koncessiva *que* utsatt:

Er. et En.: v. 4999 se ci n'eust ore que toi, *que* sous fusses et sanz ahie, mar fust faite ceste ennahie o. s. v.

Stundom finna vi *se* upprepadt, hvarvid naturligtvis modus blir oförändrad:

Chev. au L.: v. 1857 mes vos ne l'osez Panre, s'il nel vos loent tuit Et s'il nel pranent an conduit.

Såsom undantag från den upstälda regeln betrakta vi följande ställe:

Er. et En.: v. 3892 se nuns besoing me croissoit et la nouele à uos *uenoit.*

Att här tänka sig ett den senare satsen inledande *que* såsom underförstådt, tillåter näppeligen den i satsen förekommande ind. »uenoit». Vi anse det äfven vågadt att underförstå ett upprepadt *se*, alldenstund i alla öfriga af oss påträffade hithörande fall verbet står i subj., hvilket ju synes bevisa, att den *underförstådda* konjunktionen icke är *se*, utan *que*. Vi föredraga derför att uti detta »uenoit» se ett inflytande af rimmet.

Att de *komparativa hypotetiska satsfogningarne*, inledda af *comme si* konstrueras i likhet med bisatserna i vanliga hyopotetiska satsfogningar, är helt naturligt, då ju i sjelfva verket den af *si* inledda satsen alltid utgör bisatsen i en hypotetisk satsfogning, hvars af *comme* inledda hufvudsats underförstås. Vi anföra för fullständighetens skull ett par exempel:

Digitized by Google

Er. et En.: v. 2921 autresi con s'il en *fussent* ia saisi; v. 4390 ausi le menez par semblant con s'il *estoit* repris emblant m. fl.

Chev. au L.: v. 812 Vint d'ire plus ardanz, que breise, Uns chevaliers a si grant bruit, Con s'il *chacast* .I. cerf de ruit.

Chev. de la Ch.: s. 7, r. 16 upfr. Au départir si grant duel firent,... come s'ele *juist* morte en bière; s. 180 r. 15 nfr. Ausinc com s'il n'en *seust* rien.

I satser af detta slag synes det äldre språket hafva tillåtit bruket af subj. efter *se* äfven i presens. En sådan konstruktion finna vi på ett ställe:

Chev. au L.: v. 3047 Et la damoisele autresi Vet regardant environ li, Com s'ele ne *sache*, qu'il a...

Att fornspråket egde en långt större mångfald af vexlande former för satsbygnaden än nyfranskan, hafva vi redan under objektssatserna antydt[1]). Äfven ifrågavarande slag af adverbialsatser uppträda stundom i annan skepnad. De antaga nemligen icke sällan formen af adjektivsatser, hvarvid med afseende på modus konstruktionen är något vacklande. Subj. tyckes dock vara vanligast, men stundom förekommer äfven conditionnel prés. af indikativen.

Er. et En.: v. 3793 qui li *ueist* son grant duel faire... loial dame poist ueoir; v. 5840 mais qui bien *seust* rauiser tot son ator et sa beauté, dire peust par uerité...; v. 6437 car li contes ne est pas bries, qui le *uoudroit* recommencier; v. 5703 car que point porter en *uousist*, iames à l'uis ne reuenist...

Chev. de la Ch.: s. 21 r. 12 nfr. Mès il li convendroit grant poine, Qui en la terre entrer *voldroit* m. fl.

[1]) Jfr. s. 26.

De vilkorliga satserna inledas stundom af andra konjunktioner än *se*. Så förekommer någon gång det med nyfranskans *à condition que* liktydiga *par tel couenant que*, efter hvilket uttryck modus likasom i nyfranskan är vexlande, det med *pourvu que* liktydiga *mais que*, som fordrar subjonctif, samt slutligen *por quoi*, hvilket vi på ett ställe icke kunna undgå att återgifva med *pourvu que*. Några exempel må anföras:

Er. et En.: v. 1221 par tel couant que il *soit* des or en auant de ma mesnie; v. 5980 mais ca iert par tel couenant, que tu me *diras* maintenant porqoi tu es en cest iardin; v. 5001 mar fust faite ceste enuahie, mais que mes sire *fust* haitiez; 6158 et enquerroit s'il pooit estre qu'ele dou suer li redeist, mais que trop ne li *desseist*.

Chev. au L.: v. 4049 Lors li ofre a doner del suen Li sires..., Mes que ancor un po *atende*.

Chev. de la Ch.: s. 12, r. 16 nfr. Or vos proieroie, Par covent que je l'vos *rendroie* Le servise; s. 107, r. 4 nfr. La près est tex que il li rent la Reïne par tel covent Qu'à lui *vieigne*...; s. 78, r. 5 nfr. Mès que ne *soit* chose trop griès; s. 176, r. 5 nfr. Ne ja ne sauroiz demander Chose nule, por quoi je l'*aie* (»supposé, pourvu que je l'aie»), Que vos ne l'aiez sanz délaie.

4) *Koncessivsatser.*

Dessa satser följa i afseende på modus hufvudsakligen samma lagar, som ännu råda i det moderna språket, d. v. s. här förekommer nästan uteslutande *subjonctif*. I följande fall förekommer nyssnämda modus:

a) *Då satsen inledes af en koncessiv konjunktion, såsom mais que, queque, malgré, jaçoit que* o. d.

Digitized by Google

Er. et En.: v. 4686 puis uoudrai la dame esposer, mais que bien li *doie* peser; v. 5587 se la ioie uolez entendre, uos l'auroiz, mais que bien uos *poist;* v. 6171 mais queque li *desabelisse,* ne puet muer qu'il ne s'en isse; v. 4626 ainsi morrai, mal gré en *ait* la morz qui ne me uuet aidier.

Chev. au L.: v. 3333 S'est partiz, mes que bien l'en *poist;* v. 4591 Dame, fet il, que qu'il me *griet,* Trestot me plest ce, que li siet... (Vi anmärka, att särskildt i denna dikt »que que» mycket ofta förekommer såsom *temporal* konjunktion med betydelsen »pendant que», men åtföljes då alltid af ind.).

Chev. de la Ch.: s. 29, r. 3 upfr. mès que bien li *ennuit;* s. 52, r. 12 nfr. Que que il t'*ennuit* ne ne *griet;* s. 104, r. 11 nfr. L'emmaine, maugré en *ait* il.

På ett ställe förekommer *mais que* med indicativus:

Er. et En.: v. 1552 ses peres est frans et cortois, mais que d'auoir *a* petit pois.

Burguy uppgifver visserligen ingen annan betydelse på uttrycket *mais que* än den af *pourvu que*[1]), men de nyss anförda ställena fordra, synes det oss, för en rimlig tolkning med nödvändighet, att i denna konjunktion inlägges en koncessiv betydelse, hvadan vi tillägga densamma jemväl betydelsen af *bien que, encore que.* För denna vår mening finna vi stöd hos Robert Atkinson[2]), hvilken upptager följande tre betydelser på ifrågavarande konjunktion: 1) but that — 2) *even though* — 3) provided that.

Hvad beträffar uttrycket *malgré que* såsom konjunktion, så har, enligt de upplysningar, som finnas uti sista upplagan af franska akademiens lexikon, detta uttryck bibehållit sig ända till våra dagar i det nyfranska *malgré*

[1]) Burguy II, s. 384.

[2]) Vie de Seint Auban, London 1876, s. 105.

Digitized by Google

qu'il en ait. Detsamma omtalar Mätzner med tillägget, att detta uttryck tillhör det populära språket. Vi gifva emellertid obetingadt företräde åt den tolkning af *malgré que* i nyssnämda talesätt, som vi finna hos Lücking[1]). Han upptager nemligen talesättet *malgré qu'il en ait* icke såsom det der hade något att skaffa med konjunktionen *malgré que*, utan han samordnar detsamma med de af de s. k. »indefinita relativerna»: qui que, quoi que o. s. v. inledda satserna. Angående *konjunktionen malgré que* anmärker han (enligt Poitevin och Littré), att »dess användning i skriftspråket är mycket sällsynt och gäller såsom felaktig».

b) *I de s. k. disjunktiva dubbelsatserna* synes franskan mycket tidigt hafva antagit en från latinets med sive — sive och ind. afvikande konstruktion. Öfverallt, der vi påträffat dylika satsförbindelser, finna vi dem inledda af det numera obrukliga *ou—ou* med *subj.*, hvarvid dessutom bör anmärkas, att det vid moderna språkets *soit—soit, soit—ou* vanliga *que* alltid saknas. Stundom utelemnas äfven det förra *ou:*

Er. et En.: v. 56 ou *fust* à tort ou *fust* à droit; v. 250 ou *soit* de loing ou *soit* de pres; v. 1039 lors li dist, ou *uuille* ou non; v. 182 *uuelle* ou non, retorner l'estuet; v. 4751 *uousist* ou non, l'i ont assise.

Chev. au L.: v. 2544 ou *face* folie ou savoir, Ne leira, que congie ne praigne; v. 5327 Que trestot seul de vostre main Vos covandra, *voilliez* ou non, Conbatre.

Chev. de la Ch.: s. 143, r. 8 upfr. Ou *soit* chevaliers ou vileins; s. 36, r. 16 nfr. Voille ou non, le redrece en haut.

---

[1]) Gustav Lücking, Französ. Schulgr., Berlin 1880, s. 241.

Digitized by Google

c) *I satser, hvilka jemte ett medgifvande innehålla en viss gradbestämning*, och hvilka inledas af det numera i denna betydelse föråldrade *tant*, står likaledes verbet regelbundet i *subjonctif*. Konjunktionen *que* bortfaller äfven här utan undantag, hvilket äfven är händelsen i det enda ännu brukliga talesättet: »*tant soit peu*» [1]).

Er. et En.: v. 1658 que ne cuit pas qu'en nule terre, tant *seust* l'en cerchier ne querre, fust sa paroille recouree; v. 3859 ie n'ai uoisin qui ne me dot, tant se *face* orgoillox ne cointe.

Chev. au L.: v. 5616 Et lor escu n'estoient mie Tel, que rien en ostast espee, Tant *fust* tranchant ne aceree.

Chev. de la Ch.: s. 88 r. 17 upfr. tant *fust* forz ne fiers.

Vi hafva antecknat ett par ställen, hvilka torde förtjena en särskild uppmärksamhet:

Er. et En.: v. 4878 mais n'i a un tant *soit* de pris qui uoist apres por le uengier — samt v. 520 ne n'a baron en cest pais qui tant *soit* riche et poestis, que ne l'eust à femme prise uolentiers.

»Tant soit de pris» på det förra stället kan mycket väl hänföras hit, men det kunde äfven uppfattas såsom en relativsats, hvars inledande pronomen utelemnats, hvilket, såsom vi längre fram skola visa, är en i fornspråket alls icke sällsynt företeelse. Den derpå följande relativsatsen får då betydelsen af en konsekutivsats, hvilken form för sistnämda slag af satser, såsom af det följande skall framgå, ej sällan förekommer efter *tant, si* och dylika ord. Samma tvekan hindrar oss att uttala en bestämd mening om hvart man rätteligen bör hänföra det senare stället. Väl finnes måhända intet, som hindrar att upptaga det här förekom-

[1]) Mätzner, s. 394.

Digitized by Google

mande »tant soit riche et poestis» bland koncessivsatserna och följaktligen antaga ett upprepande af det relativa pronominet, men som vi ej hafva oss bekant, att exempel finnas på ett dylikt upprepande af relativpronominet, så anse vi det böra uppfattas såsom en relativsats, i hvilket fall den derpå följande relativsatsen får konsekutiv betydelse. För öfrigt kan det i det hela vara temligen likgiltigt, huruvida dessa ställen tolkas på det ena eller det andra sättet, ty den mening, som i båda fallen erhålles, är densamma. Men från rent grammatisk synpunkt betraktade, äro de dock onekligen af intresse, och det är i detta syfte vi här upptagit dem.

Till den här vidrörda frågan om förhållandet mellan adjektiv- och konsekutivsatserna vilja vi återkomma, då vi sysselsätta oss med de förra och deras gestalt i fornfranskan.

d) *I satser, som inledas af ett relativt eller interrogativt pronomen eller adverb i förening med que* nyttjas öfverallt *subj.* i öfverensstämmelse med nuvarande språkbruk. Här gäller detsamma som ofvan blifvit sagdt om de disjunktiva dubbelsatserna, att neml. den efter quisquis, utcumque o. d. i latinet nyttjade *ind.* i franskan mycket tidigt fått vika för *subjonctif.* Det enda fall, då det moderna språket tillåter ind. i satser af detta slag, är såsom bekant efter *tout . . . que.* Vi kunna tyvärr icke uppvisa något ställe, der detta uttryckssätt förekommer.

Er. et En.: v. 814 Et qui qu'en *doie* auoir ennui, ia ciz espreuiers uostres n'iert; v. 839 car bien est droiz, cui qu'il *soit* lait, que . . .; v. 4809 'ha, fel' fait ele, moi que chaut queque tu me *dies* ne *faces* m. fl. ställen. I v. 6100 qui que l'*entende* et qui l'*oie* är que utelemnadt i den senare satsen. Både

Digitized by Google

verb och konjunktion saknas v. 6522 mais qui que *uenist* ne qui non, ne fu pas obliez . . .

Chev. au L.: v. 148 Mais je ferai ce qu'il vos siet, Comant que il onqnes me *griet;* v. 675 Mes *que* qu'an *soit* liez et joianz, Mes sire Yvains an fu dolanz. I v. 1061 finna vi que utelemnadt i den första satsen: Mes qui *veigne* et qui que *voise*, Ne vos movez ja por la noise; v. 1508 Nus d'aus . . . ne porroit asener, Que james nule tel feist, Por poinne, que il i *meist* (= quelque peine qu'il se donnât); v. 2230 car quiex que *fust* la definaille, Ie voloit comancier . . .; v. 2506 Or ne devez vos pas songier, Mes les tornoiements ongier . . . Que que il vos *doie* coster; v. 2740 Mes li amis, quel part qu'il *aut*, Le tient chier . . .

Chev. de la Ch.: s. 6 r. 6 upfr. Et dit que son commandement Fera, que que il li *demant;* s. 9. r. 13 nfr coment que li plez *soit* alez, Merci doit avoir qui la prie; s. 12, r. 13 nfr. le quelque *soit;* s. 33, r. 7 nfr. En quelque leu qu'el *soit*, Je la querrai, tant que je l'aie; s. 51 r. 4 upfr. Ne te lerai mie Combattre, por rien que tu *dies* (= quoi que tu dises); likaså s. 81 r. 4 upfr.

Pronominet är någon gång utelemnadt, såsom fallet är i

Chev. de la Ch.: s. 149, r. 3 nfr. Et deffendis qu'il ne parlast De lui, en leu où il *alast.*

På ett ställe i hvardera af de genomgångna dikterna finna vi i dessa satser undantagsvis indicativus:

Er. et En.: v. 5 quels qui il *est*, der vi antaga, att *qui* står i stället för konjunktionen que.

Chev. au L.: v. 3584 Que m'est avis, Que vos poez aler quel part que vos *volez.* Måhända förklaras

Digitized by Google

dock detta *volez* rättast såsom subj. med bortfallet flexiviskt i [1])

Chev. de la Ch.: s. 185, r. 14 upfr. Coment qu'il *est*, il en est forz.

5) *Konsekutivsatser.*

Dessa satser inledas, såsom i nyfranskan, af *que*, som här vanligen hänför sig till ett aderbielt, substantiviskt eller pronominelt korrelat, såsom *si*, *tant*, *en sorte*, *tel* o. d. I nyfranskan nyttjas i allmänhet ind., subj. endast för så vidt bisatsens innehåll är det ändamål, som åsyftas med den i hufvudsatsen utsagda verksamheten. I det äldre språket deremot synes *subj. i dessa satser hafva ett afgjordt företräde*, ty denna modus nyttjas äfven ofta der, hvarest alls icke är fråga om någon afsigtlig verksamhet med afseende på bisatsens innehåll, i hvilket fall vi alltså torde få uppfatta subj. såsom en reproduktion af latinets i dessa satser öfverallt brukliga konjunktiv.

Väl saknas icke exempel på ind.:

Er. et En.: v. 1654 au mieuz qu'il poent s'entremetent de li en tel guise atorner qu'en n'i *pooit* rien amender; v. 5345 chasteax, qui tant par est et forz et beax que roi n'empereor ne *dote.*

Chev. au L.: v. 3614 Et qui sont cil . . . Don li uns si hardiz seroit, Qu'a trois conbatre *s'oseroit.*

Subjonctif är dock, såsom nyss är sagdt, den i dessa satser vanliga modus och förekommer i följande två fall:

a) *Då en med afseende på bisatsens innehåll afsigtlig verksamhet skall framhållas:*

Er. et En.: v. 452 conreez le et estrilliez, si qu'il *soit* bien aparoilliez: v. 2903 et si la prent à menacier qu'ele ne soit mais tant hardie c'un sol mot de la boche li *die* o. s. v.

---

[1]) Jfr s. 19.

Digitized by Google

Chev. au L.: v. 1808 Mes il le covanra si fere, Qu'an ne *puisse* de moi retrere; v. 1924 Et si i vialt avoir le cors, Que nos li cuers n'an *soit* defors m. fl.

Chev. de la Ch.: s. 69, r. 4 nfr. Que tuit i aiez preu De moi hébergier en tel leu Que je *sois* en ma droite voie; s. 89, r. 16 nfr. Fé li tele ennor en ta terre Que, ce que il est venuz querre, Li *doignes*, einz qu'il le demant m. fl. ställen.

β) Då ingen afsigtlig verksamhet är i fråga, och man måste anse subj. såsom en reproduktion af den latinska konjunktiven.

Detta bruk af subj. synes vara regel, då hufvudsatsen har annan form än affirmativt påståeende, eller åtminstone alltid då den har nekande form.

Er. et En.: v. 3004 ne n'a pooir (= tant de pooir) qu'il se *reliet;* v. 4813 ia tant ne te trouerai fier que por toi *face* plus ne moins;

Chev. au L.: v. 1803 Quiex hom est il et de quel gent, Se il est tex, qu'a moi *ateigne:* v. 3031 Mes ne puet tant, qu'aler s'an *puisse;*...; v. 4347 Mes ne fet mie si antiers Ses sopirs, que l'an les *conuisse* m. fl. ställen.

Ch. de la Ch.: s. 3, r. 16 nfr. Se envers moi la puet conquerre, Et s'il fet tant qu'il l'en *amaint;* s. 150, r. 14 upfr. Il n'est tant hardiz qu'il le *die* o. s. v.

Såsom af ett par bland de anförda ställena framgår, *utelemnas stundom den inledande konjunktionen.* Detta utelemnande af det *konsekutiva* que är ett för provençalskan och fornfranskan utmärkande drag [1]).

Till de konsekutiva satserna hänföra vi äfven de synnerligen ofta förekommande med *que — ne* utan föregående

[1]) Diez, III, s. 340.

Digitized by Google

korrelat inledda bisatserna. Med afseende på modus gäller här den regeln, att *subjonctif* alltid följer efter *nekande* hufvudsats; efter jakande hufvudsats är ind. utan undantag bruklig. I senare fallet inledes satsen stundom af *sans ce que*. Lätt förklarlig är subj. efter nekande hufvudsats, ty då motsvarar *que-ne* latinets *quin* (ut non). Svårare torde vara att finna en nöjaktig förklaring af den efter jakande hufvudsats brukliga indikativen, hvilken måste förefalla så mycket mera egendomlig, som det mot *que-ne* svarande moderna uttrycket *sans que* alltid fordrar subjonctif. Sannolikt är det den uti *que* liggande konsekutiva betydelsen, som här verkar, och i sådant fall komma dessa af *que-ne* inledda satser att samordna sig med dem bland de ofvan behandlade, som föregås af jakande hufvudsats, i hvilken ingen afsigtlig verksamhet framhålles. I båda fallen motsvarar *que-ne* det moderna språkets *sans que* eller efter nekande hufvudsats *que-ne*.

α) *Efter nekande hufvudsats:*

Er. et En.: v. 3460 ia n'eschaperoiz de la place que tot desmembrer ne uos *face;* v. 3898 ia tant com ie soie uis n'auroiz de mon secors mestier, que ne uos *aille* lues aidier; v. 5469 c'onques ne uint nus d'autre terre la ioie de la cort requerre, qu'il n'i *eust* honte et domage, ne n'i *lessast* la teste en gage m. fl. ställen.

Chev. au L.: v. 2134 ja ne passera Cist jorz, se vos feites que sage, Q'ainz n'*aiez* fet le mariage; v. 2865 Puis ne passa .VIII. jorz antiers . . . Que aucune beste salvage Ne li *aportast* a son huis o. s. v.

Chev. de la Ch.: s. 60, r. 19 nfr. Car nul estrange ça ne vienent Que remanoir ne lor *convieigne*, Et que la terre nes *detieigne*.

Vi hafva antecknat två ställen, åt hvilka vi anse böra egnas en särskild uppmärksamhet. Dessa ställen äro:

Er. et En.: v. 952 ne li hauberz rien ne li uaut, que iusqu'à l'os l'espee n'*aut;*

Chev. de la Ch.: s. 53, r. 14 nfr. Mès après lui pas ne remaint La pucele, qu'il ne l'*enmaint.*

På båda dessa ställen fordrar meningen, att *que-ne* återgifves med «fastmer», såsom t. ex. det förra stället: «af sitt harnesk har han intet gagn, *utan fastmer* intränger svärdet ända till benet». Ett liknande exempel anföres af Diez [1]), men någon annan förklaring af denna egendomliga konstruktion gifver han icke än den, som möjligen kan ligga uti en af honom åberopad analogi inom fornhögtyskan. Vi vilja föreslå, att man i de resp. hufvudsatserna underförstår ett lämpligt korrelat till que t. ex. *tant,* som vi då på förra stället öfversätta med «så mycket», på det senare ge vi det betydelsen «så länge». Den ordagranna öfversättningen af det i *Er. et En.* förekommande stället blefve alltså: «hans harnesk gagnade honom icke så mycket, att icke svärdet inträngde o. s. v.». På enahanda sätt förhåller det sig med det uti *Chev. de la Ch.* anförda stället: »hon stannade icke så länge, att icke han tog henne med sig». Logiskt betraktade, ordna sig alltså dessa ställen under de ofvan omtalade konsekutivsatser, som vi betecknat med *β*).

På ett ställe finna vi den inledande konjunktionen utelemnad:

Er. et En.: v. 2444 nul leu auoit tornoiement, nes i *enuoiast* richement.

β) *Efter jakande hufvudsats:*

Er. et En.: v. 227 rala s'en, que n'i *ot* plus fait; v. 390 par deus anz l'a il ia eu, c'onques chalon-

[1]) Diez, III, s. 340.

giez ne li *fu;* v. 3071 cheuauchié ont iusqu'à la nuit qu'a uile n'a recet ne *uindrent;* v. 6429 ses auentures lor reconte, que nule n'en i *entroblie* m. fl. ställen.

Chev. au L.: v. 3594 Et neporquant si vos dirai Le voir, que ja n'en *mantirai;* v. 4296 Lors s'en part, que plus n'i *demore;* v. 4813 Ensi est an la queste antree Et trespasse mainte contree, C'onques noveles n'en *aprist* m. fl.

Chev. de la Ch.: s. 39, r. 1 nfr. Si s'arme, que aide n'i *atent;* s. 123, r. 11 upfr. Molt tost vers le vergier s'en va, C'onques nul hom n'*encontra* m. fl.

Efter *sans ce que,* som förekommer blott på några få ställen, är konstruktionen vacklande:

Chev. au L.: v. 3817 Joie por lor oste enorer Font, sanz ce que parole en *aient;* v. 4574 Et tuit a lor seignor ofrirent Lor servise, si com il durent, Sans cc que il ne le *conurent* o. s. v.

Chev. de la Ch.: s. 180, r. 15 upfr. Sans ce que nus ne li *manda.*

Att konsekutivsatserna stundom efter latinsk förebild antaga formen af adjektivsatser, hafva vi redan antydt, och vilja vi något närmare redogöra för detta förhållande i sammanhang med sistnämda satser, hvilka de då i formelt afseende tillhöra.

6) *Finalsatser.*

Dessa satser inledas oftast, såsom stundom i nyfranskan, af den enkla konjunktionen *que.* Någon gång förekommer äfven *por ce que.* Verbets modus är här öfverallt *subjonctif,* motsvarande latinets konjunktiv efter *ut, quo:*

Er. et En.: v. 2555 autre consoil uos conuient prendre, que uos *puissiez* cest blasme esteindre; v.

Digitized by Google

2765 à li meismes se demente soef en bas, que il ne l'*oie;* v. 2208 por ce que sa proesce *apaire* m. fl. ställen.

Chev. au L.: v. 1716 «Ne mes devant moi ne reveingnes, Por coi (= afin que, pour que) de lui parole *teignes*; v. 1804 Mes que de par lui ne *remaigne*, Je le ferai . . . seignor de ma terre et de moi; v. 2317 et mes sire Yvains envoie Devant la rote .I. escuier, . . . Por ce, que il ne *sorpreissent*, La dame et que ses genz *feissent* Contre le roi ses meisons beles o. s. v.

Chev. de la Ch.: s. 7, r. 7 upfr. et si dist En bas por ce qu'on ne l'*oist;* s. 105, r. 16 nfr. Que por ce que à gré ves *vieigne* Vueil je molt bien qu'il s'en tieigne m. fl.

Vi äro tveksamme, huruvida följande ställe i *Er. et En.* bör eller ens kan hit hänföras: v. 5437 nuns cheualiers de haut pris . . . ne puet en cest chastel entrer, por ce que herbergier i *uuille*, que li rois Eurains ne recuille. Å andra sidan, om här icke föreligger en finalsats, äro vi icke stånd att finna någon rimlig förklaring af den här nyttjade subjonctif-formen *uuille.* Vi antaga derför, att uttrycket «herbergier i uuille» i sjelfva verket endast är att tolka såsom en på behofvet af rim beroende poetisk omskrifning för den enkla subj. »herbert», som man, om vår uppfattning af stället är riktig, hade väntat sig.

III. Adjektivsatser.

I detta slag af satser, till hvilket vi äfven räkna ortsadverbialsatserna, företer fornspråket i afseende på modus i det närmaste samma konstruktioner som det moderna språket fordrar. Inom detta område synes det latinska

Digitized by Google

konstruktionssättet hafva bibehållit sig mera oförfalskadt än någonstädes.

Vi finna här *subjonctif* i följande fall:

a) *Då bisatsens innehåll utgör ändamålet för den genom hufvudsatsens verb utsagda verksamheten*, eller med andra ord, så ofta som bisatsen låter sig omskrifvas under form af en finalsats:

Er. et En.: v. 267 à deu, qui de mal le *desfende*, plus de cinq cenz fois le commande; v. 1910 au roi en ala congie prendre, qui à sa cort . . . ses noces faire li *lessast.*

Chev. au L.: v. 3940 Se li jaianz et vostre fil Venoient demain a tele ore, Que n'i *face* trop grant demore; v. 4621 Or alez donc a deu, biaus sire, qui vostre pesance et vostre ire, Se lui plest, vos *atort* a joie.

Chev. de la Ch.: s. 82, r. 17 nfr. si vos comant A deu, qui d'encombrier vos *gart.*

b) *Då bisatsen utsäger såsom åstundad eller fordrad en egenskap hos det relativa pronominets eller adverbets korrelat.* På denna användning af subj. hafva vi endast träffat några få exempel:

Er. et En.: v. 253 se ie truis qui armes me *prest*, maintenant me trouera prest li cheualiers de la bataille.

Chev. au L.: v. 3033 Mestiers li est, qu'aide truisse, Qui li *aist* et qui l'*enmaint*; v. 3860 Et demain ocirra les quatre, Se je ne truis, qui s'*aconbate* A lui por mes filz delivrer; v. 5230 Querez autrui, qui le uos *die* m. fl.

c) *Då det inledande pronominet eller adverbet hänför sig omedelbart till en i hufvudsatsen befintlig superlativ.*

Digitized by Google

Denna användning af subj. är dock i fornspråket mera sällsynt än i nyfranskan [1]).

α) Öfverensstämmande med det nuvarande språkbruket finna vi denna subj. nyttjad på t. ex. följande ställen:

Er. et En.: v. 1773 ceste est . . . la plus droite et la plus bele qui *soit* iusque là; v. 1812 car c'est la plus bele qui *soit;* v. 4106 s'il uuet conoistre et herbergier le meillor cheualier por uoir que ie *cuidasse* onques ueoir; v. 4326 dex, que ferai, lasse, chaitiue, dou meillor cheualier qui *uiue* m. fl.

Chev. au L.: v. 413 Bien sai de l'arbre, c'est la fins, Que ce estoit li plus biax pins, Qui onques sor terre *creust*; v. 1145 Que qu'il aloient reverchant . . . Vint une des plus beles dames, C'onques *veist* riens terriene; v. 1814 Seignor auroiz le plus gentil Et le plus gent et le plus bel, Qui onques *fust* del ling Abel o. s. v.

Chev. de la Ch.: s. 54, r. 14 upfr. Li chevaliers après le moine Entre, et voit les plus belles tombes Qu'en *poist* trover jusque à Londres; s. 79, r. 4 upfr. Que c'est la plus desloiaus riens Qu'onques *fust*, ne jamès *soit;* s. 175, r. 8 upfr. c'est li pires qui *soit* en vie o. s. v.

β) Afvikande från det nyfranska språkbruket förekommer på några ställen indikativ. Detta synes i synnerhet vara fallet, då bisatsens verb är *savoir.*

Er. et En.: v. 2589 li miaudres hons qui ainz *fu* nez; v. 4773 mais ie uos doing conseil, le meillor que donner uos *sai.*

Chev. au L.: v. 3864 As plus vix garcons, qu'il

---

[1]) Jfr A. Stimming, »Die Syntax des Commines» i Gröbers Zeitschrift für rom. Philologie 1877 I, 2, 3, s. 212.

Digitized by Google

saura En sa meison . . . ; v. 616 Que tot le pis, que ele *set*, Dit a chascun . . .

Dock gifvas äfven i nyfranskan liknande exempel på ind. (jfr Prosper Mérimée, Arsène Guillot, s. 175).

γ) *I öfverensstämmelse med det moderna språkbruket är ind. i de flesta satser, der predikatet är »pooir» med underförstådd infinitiv:*

Er. et En.: v. 4553 si s'en ua au plus tost qu'il *puet;* v. 5902 chascuns au plus tost que il *pot* a sa lance retraite à lui m. fl.

Chev. au L.: v. 4650 Au plus soef, qu'il *puet*, le couche.

Chev. de la Ch.: s. 36, r. 14 nfr. Et cil, qui a lui failli ot, Vint après au plus tost qu'il *pot.*

Hit hör ock den subjonctif, som vi finna efter *seul*, hvilket genom sin exklusiva betydelse är analogt med en superlativ.

Er. et En.: v. 5661 lors n'i a un seul qui ne *die;* v. 6118 n'i a un soul cui molt ne *sié* et mout ne *plaise* ceste chose. Som hufvudsatserna å båda de anförda ställena äro negativa, torde det vara osäkert nog, huruvida den subj., som der förekommer, är beroende af *seul.* Såsom stöd för vår regel hafva vi dock ett ställe i

Chev. au L.: v. 1682 Et neporquant .I. seul m'en nome, Qui *ait* tesmoing de si preudome.

På ett ställe finna vi en subj., som, om vi se saken rätt, har sin förklaring i ett i föregående sats befintligt *tout* = *quoi que ce soit.*

Er. et En.: v. 2415 tant ot d'afaitement apris que de totes bontez ot pris que nule dame *puisse* avoir [1]).

---

[1]) Jfr Lücking, Französ. Schulgr. Berlin 1880, § 318.

Digitized by Google

d) *Då hufvudsatsen har nekande form och betydelse:* Här äro lagarne med afseende på modus mera bestämda, ty öfverallt förekommer efter latinskt mönster subjonctif: Sådana ställen förekomma i mängd. Vi nöja oss med att anföra några:

Er. et En.: v. 53 et n'i a nule n'*ait* ami cheualier uaillant et hardi; v. 2675 il ne remest iones ne uiauz, n'*aille* sauoir; v. 3703 et tot le cors de li n'ot uainne dont ne li *remuast* li sans; v. 4948 mais ie ne sai de nule part, ou nos nos *puissons*.[1]) esconduire m. fl.

Chev. au L.: v. 96 je ne cuit avoir chose dite, Qui me *doie* estre a mal escrite: v. 1111 Que ceanz n'a huis ne fenestre, Par ou riens nule s'an *alast*...; v. 3132 Ne vialt chose, qu'an ne li *face;* v. 6124 Ni a celui ne *soït* bleciez m. fl.

Chev. de la Ch.: s. 4, r. 16 upfr. Que je n'ai el monde rien Que je, por votre remanance Ne vos *doigne* sans demorance; s. 71, r. 15 nfr. Ni ot nus qui l'*osast* véer; s. 91, r. 3 nfr. Ne je ne vos quier por moi fère Riens nule, où l'en *puisse* retraire Desloiauté ne traïson; s. 182, r. 9 upfr. N'i a nul, ne de grant aé Ne de petit, joie ne *face* m. fl.

En liknande användning af subj. torde föreligga uti följande af oss en gång påträffade uttryck:

Er. et En.: v. 2979 ie ne gart l'ore qu'il uos *fiere.*

Uttrycket återfinnes i »Les enfances Ogier», v. 1158 samt i Berthe aux gr. p. 773, 861. Scheler förklarar talesättet *ne pas garder l'eure que* liktydigt med det nyfranska »s'attendre», »prévoir avec certitude». Om denna tolkning är riktig, kunna vi åt detta uttryck icke finna någon lämp-

---

[1]) Jfr s. 19.

Digitized by Google

ligare plats än denna, alldenstund det *l'ore* åtföljande *que* då måste uppfattas såsom ett slags relativt adverb, motsvarande det que, som ännu är vanligt i stället för en tidskonjunktion efter en föregående tidsbestämning.

Vi vilja här påpeka, att subj. under ifrågavarande förhållanden har en långt *vidsträcktare användning* i det äldre språket. Vi hafva nemligen antecknat en ganska ansenlig mångfald af ställen, der subj. förekommer uti en relativsats, som antingen *föregår* eller *följer på* en annan af nekande hufvudsats beroende relativsats. I sådant fall uttrycker den af den nekande hufvudsatsen oberoende relativsatsen antingen blott en tillfällig bestämning till något ord i den föregående, eller ock utsäger den rent af ett faktum. Här måste vi tänka oss, att subj. är framkallad af den subj., som förekommer i den af det nekande uttrycket beroende satsen. Vi skulle måhända uttrycka förhållandet riktigare så, att användandet af den relativa *satsformen* var långt vidsträcktare i det äldre språket. Granska vi neml. de i det följande upptagna ställena, så finna vi många, der det moderna språket icke skulle nyttja relativsats, utan adverbialsats. Detta förhållande finna vi antydt hos Lücking, som omtalar detsamma i sammanhang med frågan om bruket i nyfranskan af subj., beroende af denna modus i den styrande satsen[1]). Vi vilja styrka detta förhållande med några exempel:

Er. et En.: v. 5653 en tot le chastel n'a remes home ne fame... qui aler *puisse*, qu'il n'i uoise; v. 2027 n'ot menestrel en la contree, qui riens *seust* de nul deduit, que à la cort ne fussent tuit; v. 3855 n'a baron qu'à moi *marchisse*, qui de mon comman-

[1]) Gustav Lücking, Französ. Schulgr. s. 242, anm. 1.

Digitized by Google

dement *isse* et mon plesir ne face tot. På det sista stället anse vi endast *face* vara direkt beroende af den nekande hufvudsatsen, »et ... ne face» står för »qui ne face»; v. 3638 ia par moi n'aura mais ennui là où iou *puisse* trestorner.

Chev. au L.: v. 6476 o. ff. N'onques oi parler n'avoie De chevalier, que je *seusse,* An terre, ou je este *eusse,* Qui li chevaliers au lyeon Fust apelez au sorenon. Här är blott *Fust* direkt beroende af den negativa hufvudsatsen.

Chev. de la Ch.: s. 42, r. 2 upfr. Que par néent vos esmaiez De chose que dite m'*aiez;* s. 65, r. 13 nfr. Nus ne li puet contretenir Passage, où si *vueile* venir, Que il n'i passe ... o. s. v.

Likartade ställen mod ind. saknas dock icke alldeles, såsom man kan se af följande ställe:

Er. et En.: v. 2039 nule riens qui ioie *set* faire ... n'est qui ne soit iluec le ior.

Detta är dock det enda ställe, som vi antecknat, hvadan vi antaga, att ind. här endast undantagsvis förekommer.

Bland de här ofvan under d) anförda ställena finna vi några, hvilka äro särskildt anmärkningsvärda på grund deraf, att uti desamma det relativa pronominet måste underförstås. Diez säger härom (III. s. 368): »In einem Theile des germanischen Sprachgebietes können die Relativpronomina unter gewissen Beschränkungen wegfallen. Auch in den elteren Sprachen Frankreichs lässt sich eine solche Ellipse wahrnehmen». Härpå anför han några dels provençalska, dels fornfranska exempel, bland hvilka senare vi här citera ett par, som äro fullkomligt analoga med de af oss ofvan anförda: »el pais n'a home ne femme ne cuit qu'ele soit decolée; n'i a un ne face semblant»

Digitized by Google

Han säger vidare på samma sida: »Dass hier wirklich ein Ausfall des Relativpronomens vorliege, ist von den Grammatikern anerkannt». Längre ned på sidan finna vi emellertid följande utlåtande: »Steht das verbum des abhängigen Satzes im Conjunctiv, so ist die Natur des ausgefallenen Bindewortes unsicher, d. h. das zu supplirende »que» kann auch Conjunction sein». Han hänvisar dervid till s. 339, och i de der anförda exemplen är det tydligen *konjunktionen* que, som är utelemnad, ty öfverallt låter sig konstruktionen bäst återgifvas med latinets *non—ut non* (quin). Men huru förhåller det sig med de af oss nyss anförda, från Diez lånade exemplen? De hafva båda verbet i konjunktiv, följaktligen borde, enligt Diez' mening, det utelemnade bindeordets natur vara osäker. Huru detta stämmer med hans några rader förut, omedelbart efter de anförda exemplen gjorda förklaring: »Dass hier wirklich ein Ausfall des Relativpronomens vorliege, ist von den Grammatikern anerkannt», hafva vi något svårt att förstå. Eller skulle Diez möjligen mena, att bindeordet i sådant fall är ibland att betrakta såsom pronomen, ibland såsom konjunktion, allteftersom det låter sig lämpligast med det ena eller det andra återgifvas?

Ett, såsom det vill synas, ganska otvetydigt bevis på, att det relativa *pronominet* kunnat i fornfranskan bortfalla, erbjuder emellertid ett af Diez anfördt ställe i Chanson de Roland, der till och med den relativa satsen är till formen jakande: »jamais n'ert hume, plus volentres le serve» (Michel. Par. 1869, s. 167).

Någon gång får man se *konjunktionen que* uppträda *i stället för det relativa pronominet:*

Er. et En.: v. 5653 en tot le chastel n'a remes home ne fame... qui aler puisse, qu'il n'i voise; v. 5707 ne soz ciel n'a oisel chantant, qui plaise à

Digitized by Google

home tant ne quant por lui desduire et resioir, que l'en ne i poist oir plusor de chascune nature; v. 2027 n'ot menestrel en la contree, qui riens seust de nul deduit, que à la cort ne fussent tuit.

Enstaka och, så vidt vi kunna se, grammatiskt oförklarlig står subj. på följande ställe:

Chev. au L.: v. 5572 Que petit d'aide li fait Escuz ne hiaumes, que il *ait.* Här har tydligen rimmets inflytande gjort sig gällande.

e) *Då hufvudsatsens form är vilkorlig.* Ej så många ställen förekomma, modus är *vanligen subjonctif.*

Er. et En.: v. 5884 aparoilliez sui de deffendre, s'est qui estor me *uuille* rendre.

Chev. au L.: v. 459 s'est, qui croire le *vuelle;* v. 738 s'est nus qui de moi te *demant;* v. 5125 S'onques en ta vie trovas, Qui te *feist* honte ne let m. fl.

Undantagsvis förekommer indicativus:

Er. et En.: s'il est qui *fuit,* il est qui chace.

I närmaste sammanhang med ofvan afhandlade adjektivsatser stå de konsekutiva satser, som efter latinskt mönster antaga formen af de förstnämda. De förekomma, såsom vi redan i det föregående visat, icke så sällan der, hvarest den föregående satsen har nekande eller vilkorlig form. — Verbets modus är här *i allmänhet subjonctiv.* Vi hafva funnit denna konstruktion endast i

Er. et En.: v. 962 que n'en i a tant, sanz mentir, dont il se *puissent* garantir; a 3622 qu'il n'i ait un seul si hardi... qui *ost* aler auant un pas m. fl.

Ett slags adjektivsatser äro äfven de s. k. *restriktivsatserna.* Dessa förete i allmänhet i afseende på modus en med den latinska konstruktionen: quod sciam, quod meminerim o. d. analog konstruktion.

Digitized by Google

Er. et En.: v. 999 ainz mais ne te ui, que ie *sache;* v. 1004 ne uos ui, me *souiegne.*

Chev. au L.: v. 428 Ja, que je *sache* a esciant, Ne vos an mantirai de mot; v. 571 o. f. Et disoient, c'onques mes hom N'an eschapa, que il *seussent,* Ne que il oi dire *eussent* m. fl. ställen.

Chev. de la Ch.: s. 42, r. 15 upfr. Ouques certes dont me *sovigne,* Fet li chevalier, mes ne vi Si bel pigne com je voi ci.

På ett ställe träffa vi dock indicativus:

Chev. au L.: v. 3755 Or n'i a plus, que je m'an *vois*... logier an ce bois. Visserligen är *vois* såsom 1 pers. sing. af voir en ännu ganska sällsynt form, men vi finna den dock citerad af Bartsch såsom förekommande i 13:de århundradet. Stället bör neml. efter vår uppfattning tolkas på följande sätt: »Nu är det, *så vidt jag kan se*... ej (längre) möjligt att få logis i denna skog».

Af ett bland de ofvan citerade exemplen finna vi, *att det relativa pronominet äfven i denna ställning kan utelemnas.*

Enda återstoden af dessa uttryckssätt är numera det vanliga *que je sache* och *qu'il me souvienne* samt de någon gång förekommande *que je pense* och *que je crois*[1]). Af dessa se vi, att några bestämda lagar med afseende på modus ej blifvit följda.

Slutligen har subjonctif i fornfranskan en funktion, som är för det moderna språket helt och hållet främmande. Denna modus förekommer neml. stundom efter latinets förebild i bisatser, som tillhöra det *indirekta talet.* Väl har subj. i franskan i detta afseende aldrig haft den vidsträckta användning, som gjordes af den latinska konjunktiven, men

[1]) Mätzner, s. 385.

Digitized by Google

man spårar dock äfven härutinnan ej så sällan de båda språkens nära förvandtskap äfven inom det syntaktiska området.

Vi hafva redan i det föregående visat, hurusom äfven der, hvarest hufvudsatsen har affirmativt påstående form, subj. användes efter verben *cuidier*, *croire* o. d.

Men äfven i adjektivsatser uppträder någon gång denna subj., på hvilken vi här anföra några exempel:

Er. et En.: 1867 dous chasteax lor auoit promis, les meillors et les mieuz assis, ct ces qui moins *dotassent* guerre, qui *fussent* en tote sa terre; v. 4834 li cheualier saillent des tables, qui cuident que ce soit deables qui leanz *soit* entr'aus uenuz; v. 5442 tant est gentis et frans li rois qu'il a fait ban... que preudons qui *uiegne* defors, en lor maisons ostes ne truisse.

Chev. au L.: v. 258 puis que il avoit Herbergie chevalier, Qui aventure *alast* querant.

Någon gång finna vi denna subj. använd äfven i andra satser. Vi hafva antecknat ett par ställen:

Chev. au L.: v. 3324 C'or le volsist ele enorer, Et sel feist, se lui pleust, Seignor de quanqu'ele *eust* (»quanque» står annars öfverallt med ind.), ou ele li eust donees Por son servise granz soldees, Si granz, com il les *volsist* prendre; v. 1852 Et il n'i aura ja si haut, Qui s'ost vanter, que il i *aut*.

Som frågan om *tempusföljden* på det allra närmaste ansluter sig till vårt ämne, vilja vi slutligen i största korthet meddela de rön, som de af oss granskade dikterna gifvit oss tillfälle att göra.

Vi kunna såsom regel härutinnan uppställa den samma, som gäller ännu i dag, att nemligen i allmänhet endast

Digitized by Google

tempora, som tillhöra samma tidssfer följa på hvarandra. Att likväl åtskilliga afvikelser från denna regel påträffas i ett språk, som förskrifver sig från en tid, då franskan endast upplefvat ett par århundraden af sin sjelfständiga tillvaro, kan icke väcka någon förvåning. Då man dertill lägger språkets poetiskt bundna form och de friheter i afseende på den grammatiska satsbygnaden, till hvilka skalden alltid måste anses berättigad, förvånas man snarare öfver den i allmänhet stränga lagbundenhet, som språket redan på Chrestien de Troyes' tid, eller åtminstone af honom behandladt, vunnit äfven i ifrågavarande afseende. Vi kunna icke undgå att här se ett starkt inflytande från latinet, liksom öfverhufvud taget detta sistnämda språk är i de flesta syntaktiska förhållanden för franskan bestämmande. De afvikelser från den i afseende på tempusföljden gällande principen, hvilka i nyfranskan äro tillåtna, finna vi mångenstädes i det äldre språket, delvis ock i latinet. Då nemligen den beroende satsen på samma gång är hufvudsats uti en hypotetisk satsfogning, som innebär någonting overkligt, nyttjas utan afseende på, huruvida hufvudsatsens verb är ett tempus præsens eller præteritum, imparf. eller plusqueparf. du subjonctif. (Vi anmärka, att vi här tala om tempusföljden i *inskränkt* mening, eller om lagarne för de olika tempora af subjonctif). I förra fallet, eller då satsfogningen hänför sig till den närvarande tiden, öfverensstämmer i afseende på hufvudsatsen den franska konstruktionen med latinets, i senare fallet åter, då satsfogningen hänför sig till den förflutna tiden, motsvarar franskans konstruktion den i latinet brukliga med *conjugatio periphrastica*. Stundom uppträder dock i latinet en med den förra analog konstruktion med *plusquamperf. konj.*, och det är i denna, som vi hafva att söka förklaringen af det för ifrågavarande fall gällande franska språkbruket. Som uti den i

Digitized by Google

det föregående upptagna exempelsamlingen finnas tillräckligt många ställen, som visa fornfranskans öfverensstämmelse härutinnan med det moderna språket, anse vi det öfverflödigt att här ytterligare anföra sådana. Vi åtnöja oss med att hänvisa till *konditionalsatserna*.

Något större friheter i afseende på tempusföljden har dock Chrestien de Troyes någon gång tillåtit sig. Vi uppfatta dem såsom tillfälliga, hufvudsakligen på författarens poetiska stil beroende friheter. Måhända skulle man dock, om i språkligt afseende värdefulla prosaarbeten från denna tid funnes att tillgå, finna dylika afvikelser äfven i dem, men vi hafva ingen rätt att förutsätta detta. Då vi sålunda angifvit vår uppfattning af de här förekommande oregelbundenheterna och afvikelserna, torde ingen begära, att vi skola på ett systematiskt sätt ordna desamma. Vi åtnöja oss alltså med att anföra några af oss antecknade, från det nyfranska språkbruket afvikande ställen, hvilka skola visa, att stundom *såväl ett tempus præteritum förekommer efter ett tempus præsens som vice versa.*

α) *Tempus præsens efter tempus præteritum:*

Er. et En.: v, 4353 si li *dist* qu'ele iqui l'*atende*; v. 5600 li rois li *dist* que tost s'*atort.*

Chev. au L.: v. 3988 Que por rien je ne *lesseroie*, Que demain a midi ne *soie* Au plus grant afeire.

Chev. de la Ch.: s. 177, r. 2 upfr. Je ne l'*leroie* por .M. Livres Que forz ne *soiez* einz le jor; s. 157, r. 3 upfr. Ne *sot* qui envoier i *puisse* o. s. v.

β) *Tempus præteritum efter tempus præsens:*

Er. et En.: v. 1471 car a merueilles li *est* tart que à la cort le roi *uenist*, de s'auenture s'*esioist.*

Chev. de la Ch.: s. 55, r. 2 nfr. Or ai si grant envie Que je *seusse* vostre non: s. 79, r. 4 upfr. Que c'est la plus desloiaus riens Qu'onques *fust*, ne jamès soit.

Digitized by Google

Bland de under *α*) anförda ställena skulle dock tvenne (Chev. au L. v. 3988 och och Chev. de la Ch. s. 177, r. 2 upfr.) kunna samordnas med sådana moderna uttryck som: »faites aux autres ce que vous *voudriez* qu'on *fasse* à vous-même», je *voudrais* qu'il *vienne*» o. d., der conditionnel nyttjas för prés. de l'ind. och tjenar till att uti yttrandet inlägga en viss blygsamhet. Dock är enligt det moderna språkbruket efter en sådan conditionnel användandet af tempora præterita [1]) lika väl berättigadt.

Hit hör ock ett ställe i

Chev. de la Ch.: s. 93, r. 4 upfr. N'onc mes n'avint ne n'avendra Que nus tel hardement *feist.*

Man hade här väntat sig *face*, eftersom ju bisatsens verb är närmast beroende af den senare af de i hufvudsatsen förekommande olika tidsformerna.

---

[1]) Lücking, Französ. Schulgr., s. 269.

Digitized by Google

Digitized by Google

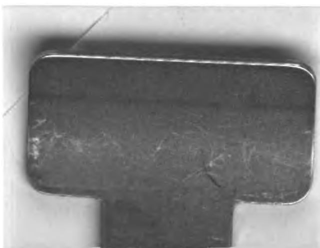
Digitized by Google

STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES
STANFORD AUXILIARY LIBRARY
STANFORD, CALIFORNIA 94305-6004
(415) 723-9201
All books may be recalled after 7 days

DATE DUE

F/T JAN 20 1997
DEC 2 1996

Digitized by Google

